

Erdely kronikája 1849^{tól} - 1855^{ig}

Károli László.

04780.

ERDŐS
TELLER

ELŐSZÓ.

A magyar korona egyik gyöngye, Erdély, tanulmányaim kiváló kedvencz tárgya a forradalom után sokáig volt magyar politikai hírlap nélkül, mi nagy hézagot ütött e szomorú kor történelmi jegyzeteiben. Édes hazám történeteinek tanulmányozása arra ösztönzött, hogy e korról is jegyzeteket folytassak, s e jegyzetek felszaporodása azon gondolatra hozott, hogy böngésző szemét a különböző hírlapokat, s kivonatát vegyem a kormánylapoknak: hogy a jövőkort, e kornak leendő történetét a böngészés előlkezdésétől megkíméljem.

Az egész foglalkozás egy magán egyén kedvtelése maradott volna, mert a míg az absolutisticus kormányrendszer tartott, nem éreztem magamat hiyatra, e jegyzetek közrebocsátásával annak szolgálatot tenni.

De miután e kormányzati rendszert az 1860. oct. 20-ki diploma megszünteti: a megboldogult rendszer áldozatai, rendeletei mondhatni már átmentek a történetírás birtokába.

A lehetőségig rövid, de azért részletes kívántam lenni. Az öröm és fájdalomnak, melyeket ez események leviharzása lelkünkben felköltött, szavakat nem adhatam : a korhoz még igen közel állunk.

Kolozsvárit, szeptemberben 1862.

A szerző.

ELSŐ KORSZAK

Az ostromállapot kora.

(1849 jul. 19 — 1854. decz. 15.)

Az 1849-i k é v .

Július hó.

Jul. 19.1. Ferencz József, 1848 dec. 2-a óta Ausztriának császára, az orosz és osztrák egyesült seregek győzelmei következtében a forradalmat már leküzdve látván: b. W o h I-gemuth Lajos altábornagyot a legyőzendő Erdély katonai és polgári kormányzójává; melléje B a c h E d é t Bach Sándor miniszter testvérét, a bukovinai kormányzóságtól, Erdély teljhatalmú császári biztosává nevezte;¹⁾ kik bejövén, azon birodalmilag felállított elvből, hogy a magyar alkotmány verwirkt, hogy a forradalom megsemmisítette, s hogy Erdély kormányzata tabula rásává vált — osztrák szempontból Erdély kormányzatát szervezni kezdék.

Augusztus hó.

Aug. 6. B o d o r Pál, a marosvásárhelyi egykori muzsikális piaczi kút felállítója, bankjegy-utánzó, ezermester, Kolozsvárit meghalt.

Aug. 11. B. W o h l g e m u t h altbngy a muszkák után Beszterczenél Erdély földére jővén, kiáltványt bocsát.²⁾

¹⁾ Láss ily czimű kormányrendeleti tárt: Gyűjteménye az Erdélyre 1849—1850-ben kiadott legfelsőbb nyiltparancsok, rendeletek, hirdetményeknek stb. 2—4. 1. ²⁾ Gyűjteménye 4.

Ugyanazonnap egy más kiáltványában elrendelte, hogy a fegyvereketsa forradalmi úgynevezett Kossuth-bankjegyeket a nép adja be; valamint azt is tudatá, hogy Erdély tovább is ostrom állapotban marad. ⁵⁾

Ugyan e napról közzéteszi, hogy a forradalmárok ellen haditörvényszéket fog felállítani. ^{2>}

Aug. 13-ka a világosi fegyver-letétel nagy napja. Görgei, mint fővezér fegyverét letevé, a fennmaradt egyes hadseregek is néhány nap alatt fegyveröket lerakák. A várak szintén elestek, csakis Pétervárad és Komárom folytatta még az ellentállásf.

Ugyanezenpon Kolozsvára muszkák kezébe esett.... A nép azon reményben, hogy bankjegyeiért másokat fog kapni: pénzt nyugta mellett, fegyverét pedig félelmében bekezdette adni.

Aug. 23. Az év. mart. 22-én Magyarország közjövdelmeire kényszerített folyamú, magyarral vegyes szövegű bankjegy-utalványokat bocsátott volt ki a kormány: e naptál ez utalványok, az úgynevezett Almási-bankók, Erdélyben is, haditörvényszékkel! fenyegetés mellett, folyóvá tétettek. ³⁾

Aug. 26, Az erdélyi s magyarhoni egyesült utolsó tábor is letette a fegyvert, Zsibón. . . . S utólagos számítás szerint, az összes magyar sereg uian 660,151 puska, 2879 pisztoly, 216,000 kard, 2073 lándzsa s 500 ágyú jutott oct. 22-kig a kormány kezébe. ⁴⁾

Septemfoer hó 1849.

Sept. 1. Az erdélyi főkormányshék, mely az utolsó ötven évben Kolozsvárit székel, melynek élén egy országgyűlésiig választott főkormányzó állt, s testületét 12 vá-

¹⁾ Gyűjteménye 5.1. ²⁾ Gyűjteménye 6.1, ³⁾ Gyűjteménye 8 I.
⁴⁾ Sieb. Bote. 1849. 450 »z.

lasztott consilarius képezé, — hogy 1848 dec. 22-től fel van osztatva, e napról újra köztudomásra hozatott. *)

Sept. 2. B. Wohlgemuth altábornagy a román népfelkelés közremunkálását megköszönve, azt felosztatá, s at fegyverbeadási-kötelezettséget reájok is kiterjeszté. ²⁾ Mi az oláhságot a legváratlanabbul lépé meg.

Sept. 8. A fegyelem helyreállítása érdekében a r a b I ó k és gyilkosok fenytésére, rögtön-törvényszék hirdetetett. ³⁾

Sept. 18. Tudatja a kormányhatóság, hogy a legyőzött forradalom részesei ellenében a hadi törvényszékek fel vannak állítva, s kezdik működésüket. Cs. katona-tisztekből lőnek egybealkotva, a vádlást és védelmet auditorok folytaták: kezdődtek a beidézések, purificatiok. ⁴⁾

Sept. 20. Tudatja a bankkormányzósága, hogy a nem rég kibocsátott 1 ftosok helyébe másokat indított forgalomba, figyelmezteti a közönséget, hogy ezeket fél és negyedrészekre, mint az azelőttieket ne darabolják, mert; csak az egész bankjegyek tekintetnek érvényeseknek. ⁵⁾

Sept. 21. Felsőbb rendelet kél, mely Erdélyben az addigi megyei és székelyszéki igazgatást megszünteti: a szászok széki igazgatását ideiglenesen meghagyja, s az országnak új politikai felosztást ad. Ez ideig Erdély a három jogos nemzet szerint három részre volt felosztva, magyar, székely és szász földre; a magyarok földre (657 D mrtfld) 11 vármegyére, két vidékre; a székely föld (206 [] rnld) öt székely székere; a szász föld (190 mtfld) kilencz szász szék s két vidékre volt felosztva. A megyék élén főispánok, a székely székek élén főkirálybirák, a szászokén királybirák, a magyar vidékeken főkapitányok álltak. Most az ország hat katonai vidékre osztaték fel. E vidékek az igazgatási székh-

¹⁾ Gyűjtemény 9.1. ²⁾ Gyűjtemény 10.1. ³⁾ Gyűjtemény 11.1.

⁴⁾ Gyűjtemény 33—34 I. ⁵⁾ Sieb. Bote 1849. 149. sz.

lyekről: szebeni, károlyfejérvári, kolozsvári, rettegi, udvarhelyi és fogarasi vidék nevet kaptak. Az egykori úgynevezett Brassó- és Beszterczevidék a szebeni vidékhez lön kapcsolva, s a szász nemzeti ispán, S a l m e n Ferencz hagyatott ideiglenesen vidéki biztosának. Minden katonai vidék élére egy katonai parancsnok s egy polgári cs. biztos lön állítva. A vidékek kerületekre, a kerületek alkerületekre oszlottak, s felikbe kerületi és alkerületi cs. biztosok helyeztetek. Vidéki ideiglenes cs. biztosokká neveztettek: Fejérvárra, kincstári titoknok Meltzer József; Kolozsvárra, polgármester Grois Gusztáv; Udvarhelyre forradalom elleni hadi biztos Dániel Imre, Rettegre, kincstári, fogalmazó Mán Péter. ¹⁾

Ugyan e napon a sept. 16-án nyitott, 71 millióra számított önkéntes 4% %-es kölcsönre az aláírás Erdélyben is megnyitattott. ²⁾ De a hivatalok minden buzgólkodása sem tudott néhány aláíronál többet szerezni.

Sept. 29-én kelt határozatnál fogva a szász nemzet tanusított hűsége s szenvedett káraiért 1% millió 4%-es kölcsönt nyert. A kölcsön egyeseknek volt kiosztandó, de érette a szász nemzet-egyetem vagyona állt jót. A visszafizetés 3 kamatmentes óv után kezdődött, s a reá következő 12 év alatt lett visszafizetendő. ³⁾

Október hó 1849.

Oct. 6-án. A főkormányshék után a Thesaurarius is megszüntetett. A kincstári bányászati ügy vezetése a Szebenben szókelt Thesaurariatustól átvétetvén, az Ferró lovagra, mint leküldött ministeri biztosra bízott. ⁴⁾

Oct. 7. Brassóban az óvárban nagy égés volt.

Oct. 10. Nagyselyk, szász mezőváros, csak nem egészen hamuvá lön.

•) L. a felosztás részleteit s a hivatalnokok utasításait: Gyűjtemény stb. 35—52 l. Sieb. Bote 1849. 156. sz. ²⁾ Gyűjtemény 52 - 68 l. ³⁾ Sieb. Bote 1849. 142. sz. ⁴⁾ Sieb. B te 1850. 21. sz

Oct. 20. Hirdetmény jelenti, hogy a kormány román népiskolákat szándékozáva Erdélyben felállítani, e végre Orláton és Naszódon iskolatanítókat képző praeparandiákat nyit hat hónapos tanfolyam s havankinti 6 forintos segélypénzzel, mire e napon pályázat nyílt. ¹⁾

Ugyan e nap kezdetett meg Kolozsvárit a begyűjtött forradalmi bankjegyek nyilvános megégetése, mely napon 966,579 ft. égettetett el.

Oct. 22. A szebeni községtanács Bach Ede cs. biztosnak egy a szász nemzet authonomiáját féltő emlékiratot nyújtott be. ²⁾

Oct. 24. Magyarország új közigatási szervezete közzétetett.

Ugyan e napról írják, hogy orosz altábornagy Hasford Brassó fölé a kápolna-hegyre gula alakú emléket emeltetett, ily felírással: Russia et Austria unita. MDCCCXLIX. ³⁾

Oct. 25. Kolozsvárit 1,059,206 ft. úgynevezett Kosut-bankjegyet égettek el. ⁴⁾

Oct. 26. A fegyverek és töltények beadása azon megjegyzéssel lön sürgetve, hogy az eddigi román vezérek, centuriok, tribünök és praefectek bárminemű részbeni működése merőben megszüntetendő. ⁵⁾

Oct. 29. A kormányzóság felemlítve, mily roppant veszteséget szenvedett a tudomány az enyedi kolégium könyv- és éremgyűjteménye elégetése, szétszórátása által, elrendelte: hogy a széthordott s még meglevő könyveket és egyéb műkincseket a kerületi hivatalokhoz s azok a k.-fejérvári vidéki parancsnoksághoz szolgáltatassák vissza, hogy ismét eredeti rendeltetésökre fordíttassanak. ⁶⁾

¹⁾ Gyűjtemény 69. I. ²⁾ Transilvania 1850 I. sz. ³⁾ Sieb. Bote 1849. 147. sz. ⁴⁾ Sieb.. Bote 1849 148. ⁵⁾ Gyűjtemény 71. - Sieb. Bote 1849. 150 sz.

Oct. 30. A világosi fegyverletétel után kimenekültek magukat főfők földre vévén, ez ideig Widdinben éltek: e nap a török kormány belebb Sumlába belebbezé. Nevezetesebb erdélyi menekültek voltak: b. Jósika Miklós, b. Kemény Farkas, gr. Teleki Sándor, gr. Wass Samu, gr. Bethlen Gergely, Czetz János, Berzenczei László, sat.

November hó 1849.

Nov. 3. Ment ki Erdélyből az utolsó orosz csapat. Lüders tábornok dandára sept. 1—8-án tévé"; Hasford tábornok dandára oct. 10-én kezdte kivonulását, mely e napig tartott. Mint a muszka írók állítják, Erdélyben és Magyarbónban az egész hadjárat alatt csak 13,554 embert vesztek.

Nov. 9. Kormányzói hirdetmény kelt, mely a Kremsierben mart. 4-én alkotott birodalmi alkotmányt egész terjedelemben köztudomásra juttatja, s azt magyar német és oláh nyelven ünnepélyesen kihirdeté. ¹⁾

Nov. 12. Kormányzói hirdetmény kél, mely tudtul adja, hogy a hamis hírek terjesztői, kik többek közt azt hirdetik, hogy a törökök a legyőzött magyarok segítségére jönnek, haditörvényszék alá esnek. ²⁾

Nov. 14. A forradalom alatt a számlotteria ellővén törölve, most helyreállítatván, e nap ment véghez első húzása.

Nov. 15. A kormányzó hirdetményben tudatja, hogy a rend, béke és erkölcsiség fentartására, személy- és vagyonbátorság biztosítására Szebenben, Brassóban, Kolozsvártt és M. Vásárhelytt cs. k, városi kapitányságok fognak felállítatni, mely rendőri ujdón hatóságok dec. 1-én kezdik meg működésüket, ³⁾

») Gyűjtemény 911. ²⁾ Gyűjtemény 77.1. ³⁾ Gyűjtemény 92.1.

Nov. 16. A forradalom végnapjaiban Kolozsvárit a magyar lapirodalom megszűnt: az újonnan alapított „Kolozsvári lap” című politikai lap e napon indult meg.

Nov. 18. Hirdetmény adja tudtul, hogy menet- és útlevelek nélkül senki hónából meg nem mozdulhat; az Útlevelek kezelése az emiutott városkapitányságokra bízatik, s az utlevérendszer tüzetesen szabályoztatott. ¹⁾

Nov. 20. Kormányzói hirdetmény keletkezett, melynél fogva a katonai szállásolás és előfogati teher iránti kötelezettség a hon minden polgárára kiterjesztett: melyek eddig a magyar törvények lapján e terhekkal nem tartoztak, a nemesi kúriák és papi lakok, e rendeletnél fogva a mai naptól közteherviselés alá vonattak. ²⁾

Ugyanezen napról elrendeltetett, hogy a forradalom alatt felpredált balászfalvi tanoda könyveit s egyéb muzeumi ritkaságait szolgáltassák vissza. ³⁾

Ugyan e napról hirdettetett ki, hogy ideiglenes büntető törvényszékek fognak felállíttatni. ⁴⁾

Nov. 23. A román népfelkelés vezérei, hogy a népet fegyverforgásra ösztönözzék, annak erdőket s egyebeket ajándékoztak a másébol: a kormányzóság egy hirdetményben ez ajándékozásokat érvényteleneknek nyilvánítja. ⁵⁾

Nov. 27-kéröl a kormányzó hirdetményt bocsát, melyben a népet biztosítja, hogy a r o b o t többé behozatni nem fog. ⁶⁾

Nov. 29. Az új kormányzóság Szebenbe tevének székhelyét, az alkotmányos guberniumlevéltárak - a s levéltári hivatala folyamatban maradt: e napon egy cs. tiszt megjelent s a publico-politikai eredeti okmányokat, az úgynevezett cista diplomatikát ládába rakatá, s azokat Szebenbe viteték. Azonban 1861-ben visszaszállíták. b

¹⁾ Gyűjtemény 92 I. ²⁾ Gyűjtemény. 95. 1. ³⁾ Gyűjtemény 96, 1. ⁴⁾ Gyűjtemény. 98.1. ⁵⁾ Gyűjtemény 98.1. ⁶⁾ Gyűjtemény 98.1.

December hó 1849.

Dec. 1. Eddig Erdély déli részeibe Kolozsvárról a posta hetenkint kétszer, legfeljebb háromszor járt: e nap óta Szeben felé mindennap kezdett indulni.

Dec. 7. Az eddigi falusbirák, mert a forradalomban magokat compromittáltak, letétettek; új községi előljárósági szerkezet állíttatott, mely szerint a választott falusbirák mellé minden 25 ház egy esküdtet választ, s melléjük egy Írástudó, több falukra beszolgáló jegyző állíttatott; mely utolsó állomás, a német nyelv szükséges lóvén, többnyire idegenek kezébe került. A falusbirák sárga rézből kétféjű sasokat kaptak, s kinek kedve volt viselni, tarisznyája szíjján illeszté a mejjére.

Ugyané napról közzététetik, hogy kísérletképpen cs. dohányárulóhelyek fognak felállíttatni. Két főraktár jön kijelölve, egyik Szebenbe, másik Kolozsvárra. ²⁾

Dec. 15. Azon névmagyarítások, melyek a magyar minisztérium által eszközöltettek — e naptól érvényteleneknek nyilvánítottak. ³⁾

A kormány oct. 20-án elrendelte, hogy az oláh nép neveltetése jobb karba hozatala végett Orlát-on tanítói praeparandia alapítódjék: mi nagy ünnepély köztenapon nyíttatott meg. ⁴⁾

Az 1850-ik év.

Január hó.

Jan. 1. Egy nov. 28-án kibocsátott rendeletnél fogva a székelyek századokon át űzött sóváli kereskedése, a Moldovábóli csempészet kikerülése érdekében mai napon megszűnt.

¹⁾ Gyűjtemény 103. 1. ²⁾ Gyűjtemény 112. 1. ³⁾ Gyűjtemény. 120. 1. ⁴⁾ Gyűjteménye 69. 1.

Ugyan e napon hirdetmény tudatja, hogy valamint a birodalomnak 1849. nov. 1-től birodalmi törvény- és kormánylapja van, úgy Erdély részére f. év apr. 1-lől országos kormánylap fog megjeleni, bárom hasábbal, az elsőben lesz a törvény magyar, a másodikban német, a harmadikban román nyelven; mi létre is jött s egész 1860 okt. 20-ig folyt.

Jan. 2. Kolozsvárról Besztercze, s onnan Bukovina felé is indult cs. kir. postaszekér.

Jan. 5. A dühöngő marhavész tekintetéből egészségi főbizottmányokat állítottak fel minden katonai vidékben.²⁾

Jan. 8. Az órák kiviteli vámja, hogy e mesterség lendületet kapjon, darabjától % krra szállíttatott le.³⁾

Jan. 10. A volt földesúr és jobbágy közt felmerült úrbéri egyenetlenségek elhatározása körül, irányadó elveket tartalmazó hirdetmény jelenik meg, melynélfogva, többek közt, az allodialis telket lakó zsellérek további szolgálata kimondatik.⁴⁾

Jan. 12. A Kossuth és Bessel menekült magyarok Kis-Ázsiába belebbeztek.

Jan. 19. Vidéki dragonyos nevezet alatt a hivatalok rendelkezése alá fegyveres csapat áll fel, mely a hivatali levelezések hordása mellett, rendőri szolgálatokkal is foglalkozott.⁵⁾

Jan. 21. Segesvárt az iparegylet az ottani vasárnapi iskola javára fényes bált rendezett.

Jan. 21—22-kén 28° hidegünk volt, hogy az emberek az uton elfagytak. Különben is roppant hó, mely november elejétől apr. elejéig tartá magát.

Jan. 30. A bányászati ügy igazgatása a kamarai javak igazgatásától elválasztatott. Az erd. kincstár-tanács ka-

¹⁾ Gyűjtemény 135. 1. ²⁾ Gyűjtemény 138 1. ³⁾ Gyűjtemény 141 1. ⁴⁾ Gyűjtemény 142. 1. ⁵⁾ Gyűjtemény 146—152. 1.

marai osztályára, mint különvált hatóságra, a harminczad s egyéb cs. kir. jövedelmek kezelése bízott. A bányászatügy később más uton rendeztetett. ¹⁾

Jan. 31. A porosz király Poroszhonnak constitutiót adott; mi a német nemzet constitutionalis vágyainak lendületet adott.

Február hó, 1850.

Febr. 1. Feláll a pénzügy örsége, egy katonai alakban szervezett s egyenruházott testület, mely köznyelven fináncz nevet kapott, s mely többek közt a csempészet és közjövédelmi szabályok áthágása akadályozása, pl. a szeszégetés, s egyéb jövedékadó alatt álló üzletek feletti örkődéssel bízott meg. ²⁾

Febr. 2. A kormányzóság a vidéki hivatalokat odautasítja, hogy mihelyt a tavasz annyira nyílik, a közlekedési utak helyreállításához fogjanak, mellőzván minden eddigi személyes mentességet ³⁾ . . . Ugy is lön ; Erdély, melynek eddig is mintegy 200 mtfid töltött jó útja volt, még több s még jobb utakkal láttatott el.

Febr. 3-ról írják, hogy Brassóban a hó egyre hull, s a nagy hó miatt Brassó s Oláhország közt a közlekedés megszakadt, még gondolni sem lehet szekérrel áthatolásra.

Febr. 5. Medgyesen a polgárságnak Iparegylet név alatt társalkodója van, mely házat épített magának: s jövedelmei szaporítására mai napon népes tánczvigalmat rendezett.

Febr. 10. A szebeni Iparegylet két év után első nagy gyűlését tartá, magát szervezé; egyszersmind az elnök jelenté, hogy vasárnapi iskolájuk újra megnyílt, s hogy iparkiallításuk harmadik évi köze bár ez évre esik, azt el kell halasztaniok. ⁴⁾

¹⁾ Gyűjtemény 153 1. ²⁾ Gyűjtemény 153—170 1. ³⁾ Gyűjtemény 170 1. ⁴⁾ Sieb. Bote 1850. 27 sz.

Febr. 11. Medgyesen a vivoda részére tánczvigalom tartatott, mely azon összeggel együtt, mit a feloszlott casinó e célra átadott, a vivodát azon helyzetbe hozta, hogy pompás kertjét, melyet 1848-ban a szász földről ide sereglett ifjúság ünnepélye közt nyitottak meg, a tavaszon helyreállíthaták, mi annyival ohajtandóbb volt, hogy Roth L. emléket ide tervelék felállíttatni. ¹⁾

Febr. 16. Ö fíge az eddig létezett polgári érdempénzek helyébe érdemkeresztet alapít, melyben több erdélyi részesül forradalom alatti szolgálataért.

A téli nagy hideg s a piacznai kevés fa miatt Szebenben oly faszükség vala, hogy a szegények segélésére adakozásokat s bált rendeztek. Ez alkalmából a szebeni vidéki parancsnokság e napon elrendelé, hogy a városkörnyékén az azon faluk, melyeknek nagy erdőségeik vannak, s vágni és hozni nem akarják, tartozzanak favágatást nyitni s azt 10 évi időközökben haszonbérbe adni a többet Ígérőnek. Ily falukká nevezettek Frekk, Resinár és Disznód. Az árverés jövő hó 1-re tüzetett, Szebenben. ²⁾

Febr. 24. Az angol flotta Görögország fő kikötője, a Pyraeus előtt megjelent s bombázni kezdett: miből a békétlenek az angol föllépni akarását akarták következtetni.

Febr. 28. Elrendeltetik, hogy a hivatalok egymással levelezéseiket már lehetőségig német nyelven folytassák, minthogy csak egy hivatalos nyelv létezhetik. Ennélfogva ezentúl a hivatal-képességnél a német nyelv tudása is mint kellék tekintetbe jött. A honi nyelv csakis az egyházi, iskolai s helyi hivataloknál hagyatott használatban. ³⁾

Martius hó, 1850.

Mart. 4. Alelkös zek a községi előjáróság s jeg^w zőség viselésétől eltíltattak ⁴⁾

¹⁾ Sieb. Bote 1850. 30. ²⁾ S: Bote 1850. 30. sz. Országos kormánylap 1850. 3. 1. Orsz. kormánylap 1850. 4. 1.

Ugyané napról a vidéki hivatalok odautasítottak, miszerint legyenek segítséggel, hogy addig is, míg a nép és földesurak közt a feszült viszony megszűnik, a volt jobbágyok uroknak pénzért dolgozni menjenek. *)

Márt. 8-án jön a kormányzáság azon rendelete, hogy a német lapok az oláhokat ne sértegetssék, s hogy német nyelven a vallah és rumun név helyett „románér" névvel nevezzék, mikép azt a kormány teszi. Mely rendeletet sokan félreértve, a magyarban is az olasz eredetet hiven kifejező oláh nevet a kétértelmű románnal kezdték felcserélni. ²⁾

Mart. 9. A Brassóban Baricz György tanár szerkesztése mellett akkor keletkezett „Gazeta Transilvaniei" című oláh lap nemzeti érdekökbeni izgató hangulatáért egyidőre betiltatott. ³⁾

Ugyané napon a begyűlt hadiadóból a kormányzáság 40,000 ftot kioszt, 120,000 ftból pedig tőkét alkot, melyből a forradalom alatt károsult hű alattvalók 10—200 pfnyei részint kamatos, részint kamat nélküli kölcsönt kaphassanak. ⁴⁾

Ugyané napon a szebeni községtanács az 1849-ben e napokban szerencsétlenül kimúlt Benigni Józsefnek egy emlék állítását határozta el.

Mart. 10. Az igazságügyminiszterium hét oláh férfit nevez ki a törvénykezési oláh műszavak kidolgozására: négy köztük bánági; Áron Flórián, Lauriáni T. és Majoresku János pedig erdélyi volt.

Le mény János gör. egyesült püspök, hivataláról leköszöntetödvén, legfelsőbb határozathoz képest élte végnapjait a Magyarhazán kívül valamely zárdában lesz leélendő. A szelíd öreg ur e nap indult fel Kolozsvárról.

i) Orsz. kormánylap 18501. ²⁾ Országos kormánylap 185010.1.

³⁾ Orsz. kormánylap 1850. 14. 1. ⁴⁾ Orsz. kormánylap 1850. 14. 1.

Mart. 18. Az oláh nemzet felhatalmazottal a mult év febr. 13-án kérvényezett, jul. 18-án megújított kérvényüket, autonómiájuk tárgyában, ö flge előtt megújíták. Az aláírók közt ismeretesebb erdélyi nevek: Cipariu Timot kanonok, Janku Ábrahám ügyvéd, Lauriani Trebonian tanár. *)

Mart. 19. Az ipar és kereskedelem emelése érdekében Erdély részére ipar - és kereskedelmi kamarák állítása rendeltetett. A kereskedéssel bíró országokban régi, nálunk uj intézet, mely maga választja elnökét, tanácsosait, mely egyenesen a m. minisztériummal levelez, s az ipar- és kereskedelem körében felterjesztéseket, indítványokat tehet.

Mart. 20. Megtiltatott, hogy az ügynevezett Kossuth hat krájczárosokból álló női karpereczeket készíteni s azt viselni nem szabad. ²⁾

Mart. 21. A görög nem-egyesültek Szebenben gyűlést nyitottak meg, melyre 27 egyházi, 30 világi egyén volt hivatalos.

Mart. 22. A kormányzóság negyedszer rendelte el a fegyverek beadását, még pedig most azon megjegyzéssel, hogy apr. végén tul minden egyes elrejtett lőfegyverért 10, más fegyverdarabért 5 frt büntetés szabatik. ")

Mart. 23. Mint emiutók, a kormány a honvédeket minden személyválogatás nélkül besorozta volt a seregredekbe közlegényeknek. A mai napon közzé tette a kormányzóság, hogy a minisztérium többek közt: a szolgálatképtelen, ugy a 38 éven felüli egyéneket s a papokat elbocsáttatni rendelte. A többinek a 8 évi szolgálatidő kitelése után hazabocsátás ígértetett. ⁴⁾

Mart. 24. Eddigi törvényes szokásaink nyomán, kinek arra joga volt, minden bejelentés nélkül korcsmát nyithatott : e napon kelt kormányzói rendelet engedély-kérés alá vetette. ⁵⁾

⁰ Sieb. Bote 1850. 68. sz. ²⁾ Orsz. kormá. iylap 1850. 27.
³⁾ Ugyanott 26. ⁴⁾ Ugyanott 27. ⁵⁾ Ugyanott 32.

Mart. 25. A kormányzóság egy magát előadott alkalmából megtiltja, hogy ha községeknek panaszok van, azzal többé tömegesen ne menjenek a cs. kir. alkerületi biztosokra. *)

Mart. 26. A kormányzóság elrendelése, hogy az országos törvény és kormánylapot a faluelöljárók a vasárnap délutáni istenitszetelet után a népnek olvassák. ²⁾

Mart. 29. Péterfi Albert, egykor nagyenyedi tanár és író, Bukurestben, mint ottani lelkész, meghalt.

Ápríl hó 1850.

Apr. 2-án kelt a kormányzói hirdetmény, mely tudtul adja, hogy f. évi mart. 4-én kiadott legfelsőbb nyiltparancs folytán Erdélyben földadórendszer hozatik be, mely szprint az adó a földre jövedelmi százaléka, a házakra a házbér mennyisége szerint fog kivettetni. Ennek alapján az új adórendszer Erdélyben egy évvel hamarabb léptetett életbe, mint Magyarországon. ³⁾

Ugyané napról kelt a kormányzói rendelet, mely Erdélyben a népszámlálást megkezdeti, mi más évben bevégződött. ⁴⁾

Ugyané napon zetelaki Szegedi Mihály, volt főkormányzéki tanácsos, Kolozsvártt élte 56-ik évében meghalt.

Apr. 15-én Kolozsvárit a liözéputczai vártornyot leronták.

Apr. 17. A kath. klérus föllépésére, a lelkészek a kormányrendeletek templombani kihirdetése alól fölmentettek. ⁵⁾

Apr. 19. Az oktatásügy később alkalmazott rendezésének elvei közzétótettek. ⁶⁾

*) Országos kormánylap 1850. 33. ²⁾ Ugyanott, t. 35. Ugyanott 37. ⁴⁾ Ugyanott 42. ⁵⁾ Ugyanott 60. «) Ugyanott 67, • • •

Apr. 21. B. Wesselényi Miklós, az ismeretes ellenzéki szónok, több publicistái irányú könyvek írója, a zsidói váltógazdaság alapítója, élte 54 évében Pesten meghalt. ¹⁾

Apr. 24. A himlő oltás érdekében, mely a forradalom alatt elhanyagoltnak látszott, hathatós rendelet jelent meg, mely a szorgalmasan oltó orvosoknak 50—100 ft. jutalomdíjt biztosított. ²⁾

Apr. 25. A csendőrség, vagy a nép nyelvén a z s a n d á r s á g felállítása elrendeltetett. Erdélyre a VIII. ezred esett, mintegy 770 fő és 192 ló. ³⁾

Ugysne napon Magyarhon és melléktartományaiban a váltó eljárás 100 pontban tárgyalatva, elrendeltetett. Erdélyre nincs alkalmazva ugyan, de azért még az írástudatlan nép is váltókat kezdett kiadni. ⁴⁾

Apr. 28. Közhírré tétetett, hogy a bankigazgatóság Brassó városának, kereskedelmi fontossága tekintetéből, bankjegyváltási s bankutaltványozási pénztárt állít, melynek működése egyelőre nagyobb sorozatú bankjegyek kisebbségérti beváltására s bankutaltványok y, tőzsdij melletti kiadására szorítkozott. ⁵⁾

Ugyané naptól az ideigl. büntet8-törvényszékek vidékenként lelt felállítása kihirdettetett. ⁶⁾

Apr. 30. Az ausztr. bank, melynek 1848 előtt 5 fton alóli jegye nem volt, az eltűnt ezüst pénzt pótlendő, 1 és 2 flos bankjegyeket bocsátott volt ki, melyet a nép két és négy darabba hasítva forgatott az apró pénz hiányában: e napon a darabok beváltatása megszüntetett. Csak ezüst 6 krosokat a kormány 1848 nov. 1-től, egy év alatt 9 millió - ft. értékűt veretett: az is eltűnt: mi a pénzforgalmat igen nehezíté.

¹⁾ L. Életirátát b. Kemény Zsigmondtól: Csengeri Antal, Magyar szónokok és statusférfiak, 1851, 113 l. ²⁾ Orsz. tör. és lcorm. lap 1850. 70. 92. l. ³⁾ Ugyanott 93. 132. 134. l. 1851. 192—99 l. ⁴⁾ Ugyanott 100. 126 l. ⁵⁾ Ugyanott 134. l. Ugyanott 135. l.

Ís., >újín

Május hó, 1850.

Maj. 1. Medgyesen vasárnapi iskolát állítottak iparosok számára, alapjául a városi bor és pálinkamérés jogát árverés ulján haszonbérbe adták; mely téren Medgyest más városok is csakhamar követték.

Maj. 3. A szász nemzet ő flgéhez diszküldöttséget menesztett, mely az 1848 dec. 21. 22-ki s az 1849 jul. 19-ki kedvezményekért háláját e napon bemutató. ¹⁾

Ugyané napon a bujasenyvesek ápolása érdekében rendeltetett, hogy városainkon kórházakat alapítsanak, mely eljárás e rendeletben tüzetesen tárgyalatott. ²⁾

Maj. 4. Az igazságügy-minisztérium Erdély törvényszékei szervezése kidolgozására bizottmányt nevezett, melynek tagjai voltak, a szászok részéről: Rosenfeld Lajos, minist, taná&os, Konrád András és Czák Károly volt udv. tanácsosok az erd. cancelláriánál, Roth Ágoston és Schmidt Vilmos brassai tanácsosok, s Schmidt Henrik tanár; a magyarok és székelyek részéről: SzacsvaiZsigmond, főkorm. tanácsos, Radnótfái Nagy Sámuel volt udv. titoknok, Cserényi Károly volt udv. fogalmazó; az örmények részéről Issekutz Adeodat, volt udv. fogalmazó; az oláhok részéről: Macedonfi Popp József, volt számtiszt a felosztott erdélyi udv. cancelláriánál. ³⁾

Ugyan e napon Erdélyt virágok helyett,, vastag hó borította el.

Maj. 7. Brassóban es'i 8 órakor a Hosszu-utczában tűz ütött ki, mely három óra alatt IS ház gazdasági épületeit tette hamuvá.

Máj. 8, Roth Lajos medgyesi tisztelöl pár hó előtt felszólítást bocsátottak közre, hogy szerencsétlenül elhunyt

¹⁾ S. Bote. 1850. 74. sz. Orsz. t. és U. lap 1850 140—162. ³⁾ S Bote 1850 78. sz*.

nagy emberüknek látható emléket emeljenek. E napon e tárgyat már comité hozta hírlapba. ¹⁾

Maj. 18. A Moldva- és Óláhország felőli határszéli Csempészet ellenőrzésére öt pénzügyőri osztály állított fel: Hátszeg, Szeben, Brassó, K.-Vásárhely és Csikszerdabani szókeléssel. ²⁾

Maj. 20. Ment végbe az arany és ezüstrendjelek kiosztása Fejérvár 11 azon altisztek számára, kik a várat négy havi ostromzára alatt megtartani ernyedetlenül közremunkáltak.

Maj. 22. A kormányzóság felszólítá Zarándmegye földbirtokosait, hogy miután haza nem térésök miatt eddig a hatóság vagyonaikra gondoskodott, földjeik mivélését volt jobbagyaiknak kötelességökké tette: legalább hat hét alatt vagy maguk vagy megbízottjuk által jelenjenek meg, s javaik gondozását vegyék át. ³⁾

Máj. 23. Erdélyben, mikép Magyarországon a bányászati számvevő hivatalok megszűntek, hatáskörük Bécsbe központosult. Itt helyettek egy előadó számvevői osztály állá fel. ⁴⁾

Maj. 24. Thalsón, fejérvári kath. várlelkész, ki dr. Ötvös Ágostonnal az enyedi elpusztult muzeumtárgyak visszaszerzésére biztosnak neveztetett: első lajstomát hozza azon adományoknak, melyeket némely ügybárátok e célra ez ideig bejelentettek. ⁵⁾

Maj. 30. A marhavósz újból kiütvén, a kormányzóság elnyomására ujlag rendelkezett. ⁶⁾

Junius hó, 1850.

Jun. 13. Az udvarhelyi vidék székhelye M.-Vásárhelyre tétetett át. ⁷⁾

¹⁾ Sieb. Bote 1850. 76. ²⁾ Orsi. törv. és kormánylap 1850. 75. 1 ³⁾ S. Bote 1850. 82 sz. ⁴⁾ Orsz. törv. kormánylap 1850. 89. 1. ⁵⁾ S. Bote 1850. 81. sz. ⁶⁾ Orsz. törv. és kormánylap 1850. 163. ⁷⁾ Ugyanott.

Jun. 15. Apapok, kántorok addig, míg egyházi javadalmaik véglegesen szabályozás alá jftnek, a köztehertől felmentődtek. *)

Ugyané nap Coppet János cs. kir. tábornok, több érdemjelek tulajdonosa, ki a forradalom ellen Erdélyben harczolt, Kolozsvárit meghala. •

Jun. 17. A cs. kir. erdőszöknek megengedettett, hogy erdőköni hivatalos eljárások közben a görbe kard mellett, vadászkést is hordozhassanak. ²⁾

Jun. 19. A közoktatási minisztérium kibocsátványánál fogva, a szebeni félbeszakadt v i v o d a tovább folytatása megengedettett, tanítójának fizetés rendeltetett: mire nem soká megnyilt. ³⁾

Jun. 20-án terjesztette Schmerling, igazságügyminiszter, Erdély törvénykezési ideiglenes szervezetét ö Felsége elébe.

Jun. 28. A katonaságnak beszolgáltatni szokott takarmány, kenyér, tűzifa, gyertya, katonai kezelés alá adatott. ⁴⁾

Jun. 30. Besztercze körül szélvihar volt, mi Jádon, Kis-Beszterczén, Pénteken roppant károkat tett.

Jalius hó, 1850.

Jul. 1. Nyílt meg a bécsi bank által Brassóban nyitott fiókban hivatala, riely az ottani kereskedelemnek szép lendületet adott.

Jul. 6. Rosnyó, Brassó mellett, nagyszerű tűzvésznek volt színtere. Tizennégy nap alatt ötször próbálták felgyújtani, e napon minden örökös daczára, a nép mezőn lévén, lángbaborult: 140 < sűrűs gazdasági épület lőn hamuvá. A kár 65,600 fira rúgott. ⁵⁾

¹⁾ Orsi. törv. és kormánylap 1850. 171. I. ²⁾ Ugyanott! 72.1.
³⁾ S. Bote, 1850 117. ⁴⁾ Orsz. törv. és kormánylap 1850, 183.
1851. 2. 1. S Bote, 1850. 109. sz.

Jul. 8. Földvárít, Brassó mellett, a déli sorban tűz-
ütött ki, s majd az egész sott elseperte. A kárt 21,126 ftra
becsülték.

Jul. 9. Ö f l g e e napon 109 oly magyarhoni és erdélyi
pol. fogolynak kegyelmezett meg, kik 10 éven alóli büntetésre
voltak íélve. E hó végén pedig 209 kevésbé terhelt egyén
keresete függesztetett fel. ¹⁾

Jul. 12. Junius végén és jul. elején oly meleg volt,
hogy a melegség-22° mutatott árnyékban; jul. 12-én 8°-ra,
13-án 7°-ra esett le egyszerre. A Verestorony melletti he-
gyeket felleg borilá, s mire 14-én feliiszlult, a hegyek te-
teje a fenyők vonaláig hóban fejezlott. Csak igaz — végzi a
tudósító — hogy jól mondják öregeink, hogy Erdélyben
a bundát csak jul. 31-kén kell elhagyni magunktól; de aug.
1-én jó lesz ismét magunkhoz venni. ²⁾

Ugyané napról írják Déváról, hogy az ilyei járásban
Felső-Lapugyon marhavész uralkodván, a nép neki ment a
temetőnek; hét halottat, kik b o s z o r k á n y s á g gyanúja
alatt álltak, kiásott, s mivel öt belőle dagadtnak mutatkozott,
bizonyosnak látták azon vakhiedelmüket, hogy éjjel kijárnak,
s a marhák szivét kieszik: mire ötöt belőlek irgalom nélkül
megégettek, a másckettöt mint ártatlant visszatemetették. ⁸⁾

Jul. 19. A reformátusok Kolozsvártt főconsisto-
riumot nyitottak meg.

Jul. 26. Tudtára adatik Erdély iparosainak, hogy a
jövő év tavaszán Londonban megnyitandó világárlatra a
czikkeket az államvaspályák ingyen szállítják, ha azok a bi-
zottsmanynál idején bejelentetnek.

Jul. 26. Gr. T o l d a l a g i Ferencz, Marosszék egy-
kori tökirálybirája, kamarássá neveztetett.

Jul. 30. B r a s s ó b a n a korcsmárlási jog haszonbérbe
adása határozattá lön.

¹⁾ S. Bote 1850 111. sz. ²⁾ Névsorát 1. S. Bote 1850. 116
sz. 127 sz. ³⁾ S. Bote 1850 109 sz.

Augusztus hó, 1850.

Aug. 1. Néhány naptól fogva afrikai hőség uralkodott, a hévmérfi árnyékban 28, napon 38°-t mutatott.

Aug. 2-án kél a cs. nyiltparancs, mely tudtul adja, hogy oct. 1-én a b o l y e g p a p i r Erdélybe is behozatik. Az alapelvek közzé tétettek.

Aug.5-én kezdődött a c s e n d ö r s é g felállíttatása, egyelőre a szebeni vidékben. ²⁾

Ugyané napon dr. Grimmet, ki az utolsó hetekben külországi útjából hazatérve, a büntetőeljárás mezején szerzett tapasztalatait közhasznúvá teendő, Szebenben nyilvános felolvasásokat tartott: tisztelői, hallgatói diszes serleggel tisztelték meg. ³⁾

Aug. 14. Nagyaluban, a rettegi vidékben, k ó r o d a nyílt, melyben azon hó végén már 24 beteg ápoltatott. A kórodák állítását a kormány keményen sürgette.

Aug. 15. Az előfogatok kiszolgáltatása tüzetesen szabályoztatott. ⁴⁾

Aug. 16. Ideiglenes bíróságokat állítanak fel: járási bíróságok, megyei törvényszékek, megyei főörvényszékek nevezettel, s Szebenben felállítandó feltörvényszék-, Bécsben székelő legfőbb törvényszékkel. Az ideigl. perrendtartás elvei közöltettek. ⁵⁾

Aug. 18. Estve Vidombákon, Brassó mellett, tűz támadott, s 37 szász, 18 oláh gazda csúre s takarmánya lett semmivé.

Aug.20. A protestánsok házassága körül azon eljárás, mely mellett rokonsági akadályok miatt házassági engedély kérhető, szabályoztatott. ⁶⁾

¹⁾ Orsz. törv. és kormánylap 1850. 216—220. 250—252. 304. 1851. 9. sz. ²⁾ S. Bote 1850. 125. sz. ³⁾ Ugyanott 130. sz. ⁴⁾ Orsz. törv. és kormánylap 1850. 207. 1. ⁵⁾ Ugyanott 198 1. ⁶⁾ Ugyanott 214. 1.

Aug. 20. Estve Holdvilágot, Segesvár mellett, 4 helyt gyűjtötták meg, s 13 ház, 21 gazdasági épület lett áldozata.

Aug. 21-én írják, hogy Töröcsváron egy 130 éves oláhné él, ép fogakkal, kinek életben levő egyetlen fia is 75 éves. ¹⁾

Aug. 21-én kelt rendeletnél fogva az utolsó évek hűségijutalmául, kilenczféle érdemjel osztatott ki az országban. ²⁾

Aug. 22. Kolozsvár és Csernovicz közt postaszekér indult meg, hetenkint egyszeri járással, két-két utas felvételével, kikhez Beszterczén egy harmadik lön felvehető. ³⁾

September hó, 1850.

Sept. 1. Szebenből egy kisebb postagyorsszekér indult meg két irányban: egyik vonat Beszterczének, a más a székelly földre, Csik-Szeredának. Ezáltal Szeben a hon minden szegletével postaszekérrel közlekedést kapott. Díja mtfldenkint 26 p. kr.

Sept. 5-én rendelet kelt, hogy ha valakit valamely külföldi tudóstársaság tagjává nevez, azt a kormányzósághoz bejelenteni köteles. ⁴⁾

Sept. 6-án elrendeltetett, hogy a jövő évtől kezdve, mint másutt, Erdélyben is a naptárakra 3 p. krajczáros bélyeg üttessék. Eddig a naptárók bélyegtelenek valának.

Sept. 7-én kelt a nyilvános gyógyászat ideiglenes szervezése, melynél fogva még a járások is orvost kaptak, kik többek közt az ásványos vizek, fürdők felügyeletével is megbízták, s e'bből kifolyólag, nagyobb fürdőink a fürdői évszakra kirendelt orvossal láttattak el.

Sept. 12-én rendelte el a kormány, hogy a volt földesurak vesztett urbériségeikért, addig is, míg tel-

») S. Bote 1850. 134. ²⁾ Névsorát S. Bote 1850. 155. 3) Orsi. törv. és kormánylap 1850. 245. ⁴⁾ Ugyanott 246.

jes kárpótlást nyerhetnek, előlegezésekben részesüljenek. Alapul az 1846-ki adómenyiség vétetett fel; ezt fizet* ték minden volt jobbágytól ötszörösen, a taksásoktól egy évi bért. »)

Sept. 14. A Szent-kereszt-felmagasztaltatása-napi vásár, mint Szeben legnagyobb vására, az eddigi 3 napi tartamról 8 napra emeltetett.

Sept. 18. A honbuvárlati egylet (Verein für Landeskunde) 3 évi szünetelés után újból összegyűlt Szebenben. Magát szervezé. Számolataiból kitént, hogy pénzereje 2737 forint. Tudaták, hogy 16, többire történelmi német egylettel vannak egybeköttesben. S a félbeszakadt könyvek s folyóiratok nyomtatásának folytatását elintézték. ²⁾

Sept. 21. Az iparügyekbeni folyamodásokra három lépcső állítatott fel: a városi tanács ott, hol azok a kerületi hivatalok alá rendelve nincsenek, onnan a helytartósághoz, onnan a kereskedelmi minisztériumhoz. ³⁾

Ugyané nap a Gazeta Transilvaniei című hírlap, mely Baricz György szerkesztősége alatt mart. 9-én betiltatott volt, Muresán Jakab szerkesztősége mellett Brassóban ismét megindult.

Sept. 24. Kolozsvárit a forradalmi napok után a színház szünetelt; ez év tavaszán Friese német társasága jelent meg, de közönséget nem bírt csinálni. E nap Czelesztin néhány magyar színészt gyűjtött egybe, s a német színigazgató beleegyezésével „Sobrit” hirdették, s a színház tömve lön s viharos taps üdvözölte őket.

Sept. 24. Szt.-Erzsébeten, Szeben mellett, 3 ház és négy gazdasági épület égett le.

Sept. 30. Agörög egyesültek Balásfalván egyházi gyűlést tartának, hol a Bécsbe internált Leményi János

0 Orsz. törv. és korm. lap 1850. 260. ²⁾ S Bote. 1850.150.

³⁾ Orsz. törv. és korm. lap. 185Q. 247. 1.

helyébe, püspöknek szilágy-somlyói esperes Sterka-Su-
lucz Sándort választák.

Október hó, 1850.

Oct. 1-ére volt a bélyegpapírok behozatala tűz-
ve, de az előkészületek miatt még elmaradt. E hónapban a
hegyeken lármáfa kát állítanak, mi a népet, mely Bemet
mind várta vissza még, — izgalomba hozá.

Ugyané napon Erdély s az ausztriai örökösnek neve-
vezett tartományok közti vámvonaloknál a vámharmin-
czadok egyrészének szedése, mi Erdély s Magyarország közt
már 1783-ban töröltetett volt el, e naptól fogva megszűnt. *)

Ugyané napon a postahivataloknál a pénzkül-
deményekre nézve új szabályok léptek életbe. ²⁾

Oct. 4. Elrendeltetett, hogy az országutakat szé-
pítés kedvéért, hófuvatagok ellen, s a gyalogútasok enyhítése
végett, ez ősz folytán fákkal ültessék be; mely rendelet or-
szágszerte végre is lön hajtva, de a kimondott 1—5 pft
büntetés a fák pusztítóin kellőleg nem alkalmaztatván, az ül-
tetvények más évben merőben eltűntek. ³⁾

Oct. 10. írja a S. Bote, hogy a rettegi (később dézsi)
kerület hivatalnokai nagyrésze leköszönt, mert a német nyel-
vet nem birta; írja egyszersmind, hogy a kormányzóság né-
mely tulbuzgó hivatalnok azon eljárását, miszerint az oláhok
hosszú haját vágatni kezdék, betiltotta. ⁴⁾

Oct. 11. Szent-Erzsébeten, Szeben mellett, újra égés
volt, egy ház s 8 gazdasági épület s több háziállat lett mar-
taléka.

Oct. 16. Balázsfalván postaállomás nyílt.

Oct. 18. Kezdő meg működését az országos feltör-
vényszék Szebenben.

i) Orsz. törv. és kormánylap 1850. 180. 230. 249. 1851. 292.
341. ²⁾ Ugyanott 1850. 228, 1. ³⁾ Ugyanott 1850. 272 1. ⁴⁾ S. Bote
1850. 176. sz.

Oct. 20. Rendelés jött, hogy a gyógyszerárak új szabályozásig a bécsi 1836-i díjrendet tartásuk meg. ¹⁾

Oct., 26. Kezdett ismét dolgozni a zalathnai arany olvasztó-kemencze, mit a forradalomban a nép a várossal együtt feldúlt volt, tehát két esztendei szünet után.

Ugyané napon Fenyőfáiván, Szeben mellett négy ház leégett.

Oct. 28. Rendelet kél, hogy a községi hatóságok a piaczi árakat nyomozzák, jegyezzék, mire nézt vásári bírószágok felállítására s vásárcönyvek vitele rendeltetett, mi az új évvel volt életbeléptetendő. ²⁾

Ugyané napról írják, hogy Dézs körül egy csapat farkas nekány szekeres legelésző lovát megtámadta, s egy embert, ki lovát védelmező, a farkasok földreterítettek. A szaporodó vadak ellen a falukra egy-két fegyverengedélyt keddettek kiosztani. ³⁾

November hó, 1850.

Nov. 1. Az Erdély közigazgatásában eddig ismeretlen bélyegpapír használata bejött, egyelőre a bélyeg a papírra nyomtatván fel; mi helyébe a csak felragasztandó bélyegjegyek csak később léptek. Ez volt az első indirect adó Erdélyben.

Nov. 1-én a porosz sereg, a forradalom alatt álló Kaselbe nyomult, ugyanezt tette az osztrák sereg is, miből nov. 6-án a két sereg közt előőrsi csata keletkezett: erre az ezüst pénzagio a hágni kezdett, e hó 14-én 18. 30-án 42%-ten állt, mi piaczaikat igen zavará.

Nov. 4-én volt első gyűlése a Segesvárit alakított fiók honbuvárlatitársulatnak. Elnöknek lelkes Schuller Milhályt, tollnoknak tanár Müllcr Frigyeszt választák; s

0 Orsz. törv. és korm. lap 1850. 251. 1. ²⁾ Ugyanott 1850. 280—300 1. ³⁾ S. Bote. 1850. 180,

meghatározzák, hogy minden hó első szeredáján gyűljenek egybe.

Nov. 6. Lépett a forradalom után magyar színész a kolozsvári színpadra. Egyelőre Friese német társaságával változtatva játszódtak.

Nov. 9. Urbán tábornok, Kolozsvárvidék kat. parancsnoka, e napról rendelvényt bocsátott ki, melyben, azon oknál fogva, hogy a város, mely németül ért, a német előadásokat nem járta, a lefolyt három magyar előadáson pedig a színházat megtömté, — arra látta magát felhiva, hogy Friese színigazgatónak a nemzeti országos színházért naponként fizetni kellett 4 fjt a német előadásoknál elengedje; s mivel ezáltal a színház jövedelme csökkent, a színházat a városnak nyilvánítá, mit ezután a város saját közpénztárából fog újíttatni. *) Azonban a város el nem fogadta.

Nov. 14. A m ü i p a r ü g y körül rendelet kelt, mely a czéhok további fennállását meghagyja. ²⁾

Nov. 18. Az országutak egy részét a kormány birodalmi utakká akarván alakítani, azok helyreállítása s fenntartása érdekében részletes rendeletet bocsátott közre. ³⁾

Ugyané napon erősített meg felsőbb helyen Sterka Sulucz Sándor esperest g. e. fogarasi püspökké.

Nov. 20. A bélyegpapir után a d o h á n y e g y e d á r u volt a második, mi álladalmi pénzforrásul behozatott. Behozatala e napról jövő mart. 1-ére lőd kitűzve. A kormány Erdélyben kilencz raktárt s 80 nagyobb áruhelyet állított az árulóknak 4% biztosítás mellett. Hogy a pipával kelő s fekvő magyar népen egyelőre könnyítve legyen, megengedett, hogy minden családfő 74 • öl földet 2 p. kr. adó mellett saját használatára dohánynyal ültethessen be, ha azt előre bejelenti.

») Sieb. Bote 1850 201. sí. ²⁾ Orsz. Isorm. lap 1850 301. ³⁾ Ugyanott 301. 1. 1851. 48. 1.

Nov. 22. Országutaink birodalmi utakká jelölt részének igazgatása cs. k. építészeti hivatalokra bízott, s elrendeltetett, hogy addig is míg utvám jöne be, s fenntartásuk az álladalomra esnék, mindenfelé helyreállíttassanak. ¹⁾

Nov. 25-én belügyminisztériumi rendelet kél, mely a színházügyet tüzetesen szabályozta. Minden színigazgató engedélykérés alá rendeltetett, s Erdélyre nézt a színdarabok bírálása helyeül Szeben jelöltetett ki.

Ugyané napon a határszéli öt pénzügyőri osztály mellé az ország beljébe négy osztály álla fel: M.-Vásárhely, Besztercze, Kolozsvár és K.-Fejérvártt leendő székhelyyel. ²⁾

December hó, 1850.

Dec. 3. Tudatja a kormányzóság, hogy a szerencsétlenül járt Szász-Régen városa az álladalmi kincstárból 200,000 forint-kölcsönt kapott, mely kamat nélküli, s 10 év alatt lesz visszafizetendő, mely visszafizetés 5 év múlva kezdődik. ³⁾

Dec. 8. Bem, az erdélyi forradalmi vezér, törökszolgalatban állván, meghalt Aleppóban.

Dec. 12-én kelt a legfelsőbb rendelet, mely a g. e. fejérvári érsekség helyreállítását, s két g. e. püspökség felállítását rendelé, egyik püspökség székhelyeül Szamosuj vár, másikkéül a Bánságban Lúgos jelöltetett. ⁴⁾

Ugyané nap tudatá a kormányzó a fzebenilövészegylettel, hogy főherczeg -Károly Lajos, ő flge testvére az egyelet protectorságát elfogadta. ⁵⁾

Dec. 13. Frieze német színtársulata kedvezőtlen kilátásokra számolva, a kolozsvári színházat a magyar színtársulatnak hagyá, elment.

Dec. 16. Nyílt meg a bécs-szolnoki vaspálya, mely addig Pest és Bécs között kiépítve nem volt.

1) Orsz. törv. és kormánylap 1850. 308. 1. ²⁾ Ugyanott 25.1. a) Sieb. Bote 1850 194. ⁴⁾ Ugyanott 35. sz. ⁵⁾ 1851. 1. sí.

Dec. 20-án kereskedelemügyi miniszteri rendelet kelt, mely a személyszállításokat a posta intézetekkel szemben, szabályozta, mi apr. 1-én lépett életbe. ¹⁾

Dec. 22. Tudtul adatott a szerencsétlenül elpusztult N.-E n y e d városának, hogy 30,000 pft kincstári kölcsönt nyert, 4% kamat mellett 10 év alatt visszafizetendő, mely visszafizetés 3 év után kezdődik. ²⁾

Dec. 27. Bedeus József, egykori tartományi főbiztos, mint a földadó behozatalával megbízott, e napról a katasteri hivatalokra csődöt nyitott. Az ország adókerületekre lön osztva; s a felmérés más évben megkezdődött, négyszög mért-földenként 6000 pft költség számítással.

Az 1851-ik év.

Január hó.

Jan. 1. A n a p t á r a k Erdélyben, miként Magyarországon is, bélyeg alá jöttek, darabonként 3 kros bélyeggel. Mindamellett is a magyar naptárirodalom nagy lendületet kapott. ³⁾

Jan. 7. A f a r s a n g megkezdődött, de miként tavaly, ugy ez évben se nyiták meg a táncztermek ajtait. Az emberek kedélye még mind le volt verve. A forradalmiak elítéltése egyre folyt. ⁴⁾

Jan. 9. A 48 elején mérges szónoklatairól neveze • tessé lett Pap Sándor (Pápiu Hillarianu Alexander) a bécsi egyetemen törvénytánuoló levén, 48-ki érdemeiért az egyetem termében ünnepélyek között, koronás érdempénzzel díszítettett fel. De a mint a lapok írák, ugy nyilatkozott, mi-

¹⁾ Orsz. törv. és korm. lap 1851 21. 53. 1. ²⁾ Sieb. Bote 1850 204. sz. ³⁾ Orsz. törv. és korm.lap 1851. 15. 290. 1. ⁴⁾ L. Magyarhirlap 1851. 2680. 1.

szerint elfogadja ugyan, de míg a román nemzet kíváncsi megadva nem lesznek, gyászszal lesz mellén bevonva. ¹⁾

Jan. 10. A pénzügy-igazgatóság szervezésével Rosenfeld Lajos, udvari tanácsos bízott vala meg, ki az állomások betöltésére e napig tartó csődöt hirdetett. Szervezése tehát megkezdődött.

Jan. 11. Erdélyben is ipar-kereskedelmi-kamarákat állítottak, az ország a kolozsvári és brassói kamara közt két felé oszlott: a kolozsvári Dietrich S. elnöksége s Rajka Péter másodelnöksége mellett e napon nyílt meg.

Jan. 18. A 48-ból ismeretes Urbán Károly tábornok, a Mária Theresia rend nyerése által báróságra emeltetett. ²⁾

Jan. 20-án a brassói ipar- és kereskedelmi kamara is megnyílt: elnöke Maager Károly, másod elnöke Gött János lett. Ez intézetek iparunk és kereskedelmünkre jótékony hatást kezdetek gyakorolni.

Jan. 22. Az erdélyi határőrezredek, — melyeket Buccow Adolf erd. főhadi parancsnok 1763-ban állított fel, két székely, két oláh gyalog s egy vegyes lovas határőrezredet szervezván, — a mai napon ö fíge megszüntető; az oláh ezredeknek hűségükért legfelsőbb elismerését nyilváníta; s az összes határőrség helyébe négy gyalog s egy lovas serezed állíttatott fel. ³⁾

Jan. 25-én h'rré tétetik, hogy a postaügy végleges szervezése következtében, a szebeni posta-igazgatósághoz Lembergöl egy hivatalnok titoknoknak neveztetett; s a szebeni és Kolozsvári postahivatalok verwalterekre bíztak. ⁴⁾

Jan. 27. Szabó János arczképfestőnk, kitől több jól talált nevezetes arczképet bíru k, s ki hosszasan az „Erdélyi Híradó” dolgozótársa volt, élte 57-ik évőben, M.-Vásárhelyt, meghalt.

¹⁾ Sieb. Bote 1851. 13. sz. ²⁾ Ugyanott 34. sz. ³⁾ Ugyanott 33. sz. Orsz. törv. és korm.lap 1851. 761. ⁴⁾ Sieb. Bote 1851. 16. sz.

Jan. 29-én köztudomásra juttatott, hogy a dohány egyedáru mart. 1-én behozatik, a dohánytermelés saját használatra 70 • ölon 2 kr díj mellett megengedtetik ugyan egyes családoknak; de kik május utójáig szabadalomnyerés végett bé nem jelentik, büntetés alá esnek. ¹⁾

Jan. 31. Szebenben árcsökkenés tartatott azon só-mennyiségre, melyet azon évben a kormány magán-vállalkozókkal kívánt a Maroson szállíttatni, M.-Ujvárról. A mennyiség volt 270,000 mázsa, melyből 60,000 PortUsra és Solymosra a többi Magyarhonban le Szegedig különböző helyekre volt lerakandó. A felkiáltási ár Portusig volt 12, Szegedig 31 kr.

E hó folytán a vámtarifa felett, a keresk. minisztérium Bécsbe hívott képviselőkkel értekezleteket kezdett: a kolozsvári kamarát elnöke Dietrich Sámuel, a brassóit Binder Traugot képviselte.

Február hó, 1851.

Febr. 1. Uj ideiglenes postatörvény lépett hatályba. ²⁾

Ugyané napon kelt rendeletnél fogva, az épületadó szedetése elrendeltetett; templomok, kórházak, kaszármák, álladalmi épületeken kívül minden ház adó alá jött; még pedig levonatván 30% javításra, a többi házbérből 12% vonatott ki. ³⁾

Febr. 4. P. Horváth Lázár, ki ifjúságát Kolozsvárit, élte többi részét Pesten élte le, s az általa megindított „Honderű” czimű szépirodalmi lap felléptetésével irodalmunkat a magasabb körökbe bevitte, több szépirodalmi mű fordítója és írója, — Bécsben meghalt.

Febr. 13. Megjött a rendelet, melynélfogva f. év jun.

¹⁾ Sieb. Bbté 1851. 24. sz. ²⁾ L. Orsz. törv. és korm.lap 1851. 26. 1. ³⁾ Ugyanott 126.—182. 1.

i-től a 2000 léleknél népesebb városok és falukban a bor és hus Erdélyben is fogyasztási adó alá esett. *)

Febr. 19. Debrecezeni Márton, ki humánus jelleme s nagy esze által a népből kincstári tanácsosságra emelkedett, s a forradalomhozi szitásaért nyugdíj nélkül Kolozsvárit élt, — meghalt. Irományai közt hőskölteményt találtak, mit gr. Mikó Imre sajátkezüleg összeállítván, Pesten kiadott. ²⁾

Febr. 24. B. Wohlgemuth Lajos Erdély polg. és kat. kormányzója e napon Szebenfcői nejével együtt Bécsbe indul; Szeben tiszt, polgárává nevezte, s nagy kíséret követte jó darabig útját. ³⁾

Febr. 25-én kél az örvendetes hirdetmény, mely egy Erdélybe hozandó telegraph-vonal anyagszerei beszállítására csődöt nyit.

Febr. 26. Tudtul adatik, hogy a dohány és bélyeg-papírt áruló boltok félig nyílt ajtóval vasárnap is nyitva lehetnek.

Martius hó, 1851.

Mart. 1. A dohányegyedáru e napon lépett hatályba. A kereskedők roppant szivarkészlettel levén ellátva tán félreértések következtében az előtti napokban 25 drbját 4 p. kron árulva, iszonyú szivarszüretet csináltak. Az egyedáru szervezésére 9 dohányraktár állíttatott fel: Szebenben, Brassóban, Déván, M.-Portuson, Erzsébetvároson, Kolozsvárit, M.-Vásárhelytt, Beszterczen és Csik-Szeredában; melléjeik 80 nagy trafikás az ország különböző részében, kik 4% kapnak, s a mellett kis árulást is folytathatnak.

E napon lépett be a ser és szeszes italoktól járó adó is. ⁴⁾

E napon Brassóban egyházi lap indult meg ily czimmel: „Schul- und Kirchenzeitung f.Evangelische Glaubensgenossen.

!) Orsz. törv. és korm.lap 1851. 90.—108.1. ²⁾ L. életét ugyanott. ³⁾ Sieb. Bote 1851. 32. sz. ⁴⁾ Orsz. törv. és korm.lap 1851.15. 16. 374.1852. 682.1.

E napon a táblabírák és városi szolgabírák minden peresügyben beavatkozástól eltiltattak. *)

Ugyané nap kezdődött a forradalom által két éven át megszakasztott cs. ingyen ménnek közhasználatba adatása, 52 darabbal. ²⁾

Mart. 2. B. Wohlgemuth Lajos, Erdély polg. katonai kormányzója Pestre érkezett, hol vérpökés érte el; ulja fennakadt. ³⁾

Mart. 3-a éjjelén Beszterczen falragaszok által előre jelentve, a Magyar- és Kórházkapu közt tűz ütött ki, mely másnap d. e. 10 órakor újra kigyult, s néhány ház és gazdasági épület lett áldozata. ⁴⁾

Mart. 14. A kol. kath. lyceum nyomdájának 1815-ben nyert azon kiváltsága, melynél fogva az erdélyi kath. tanodákat tankönyvekkel egymaga láthatta el, megszüntetett, s az iskolai könyvek körüli elvek megállapítottak.

Mart. 17-én halt el idősbnek nevezett gr. Bethlen János, az ellenzék nestora, ki bár hivatalt nem viselt, s szónok-széken igen ritkán jelent meg, mégis a közvéleményt csaknem kiválólag vezette. Pesten tölté utolsó éveit, s a budai sírkertben nyugszik.

Mart. 20. Oláhhon, Moldova és Bolgárországban barmatlegeltető erdélyiek útlevéle, az 1837-ki legeltetési utasítás nyomán, szoros felügyelet alá vonatott, mint-hogy azokat személycsempészre használták. ⁵⁾

Mart. 24. A rendőrségek hatáskörének szabályai a belügyminisztérium által szerkeztetve, közzététettek. ⁶⁾

Mart. 29. A kormányzáság kihirdeti, miszerint a községek, egyházak, alapítványok fekvő és jövedelmet hajtó javai minden 10 évben adót fognak ezentúl fizetni. ⁷⁾

!) Orsz. törv.. éi korni.lap 1851. 81. 1. ²⁾ Sieb. Bote 1851. 8. sz. ³⁾ Ugyanott 39. sz. ⁴⁾ Ugyanolt 40. sz. ⁵⁾ Orsz. kormánylap 1861. 254 1. ⁶⁾ Ugyanott 258 1. ⁷⁾ Ugyanott 204 J.

E hó folytán a kormány déli Tirolból 56 utkésztőt hozatott Szebenbe, kiknek csak beszállítása 2600 ftba került; s hogy őket felszerelje, csőd lön hirdetve, mely többek közt 80 pár szekér-kerék beszolgáltatását tűzé ki. A nagyapoldi hegy levágásához kezdtek.

April hó, 1851.

Apr. 1-én szűnt meg a katonai igazgatás a két oláh határőrezred területén, mely majd egy századig a polgári igazgatás alól ki volt véve. A volt román határőrök az általok biratott revindikált havasok használatában tovább is meghagyattak. ¹⁾

Apr. 7-n az ezüst bécsü rézpénz-darabokra nézt új alak rendeltetett el.

Apr. 10-én hirdetmény kelt, mely tudatá, hogy a d o h á n y l e v e l e k beváltása kezdetét veszi; a közönséges levelekre négy osztályt állítanak, melyeknél fogva 1 ft 40 krtól 8 ft 45 krig terjedő ár szabott. A finomabb levelek mázsája 3—15 ft közti árt kapott. ²⁾

Apr. 18. B. Wohlgemuth Lajos forradalom után Erdély első polgári és katonai kormányzója, kit különösen a románok igen fájlalhattak — Pesten meghalt.

május hó, 1851.

Máj. 1. Csik-, Háromszék és Moldva közti határhegyeken fekvő székely revindikált havasok, kaszálói legelői, melyek eddig a határőr-ezredek parancsnoksága alatt álltak: e havasok igazgatósága által e naptól egy évre haszonbérbe adattak mint községi tulajdonok. ³⁾

Máj. 5. Kolozsvárít a lelcenzek megóvása végett, szülőhőz nyittatott.

Máj. 6. A b. Wolgemuth altábornagy halálával, Erdély

¹⁾ L. a hirdetményt Sieb. Bote 1851 33 sz. ²⁾ Orsz. korm. lap 1851 211—15 1. ³⁾ Hirdetése Sieb. Bote febr. sz.

polgári és katonai kormányzójává herczeg Schwarzenberg Károly altábornagy neveztetett ki; május 19-én Kolozsvárra, onnan Szebenbe érkezett. Herczeg Schwarzenberg 1802. jan. 21-én született; előbb polg. és katonai kormányzó volt Majlandban. ¹⁾

Máj. 12. Az igazságügyminiszterium Erdély bírósági ideiglenes felosztását közrebocsátá. ²⁾

Máj. 23. Herczeg Schwarzenberg altábornagy kiáltványt bocsátott ki, melyben értesíti az erdélyieket, mikép a kormányzóságot s a XII. hadtest parancsnokságát ezennel átvette. ³⁾

E hó folytán Erdély déli részén rablóbandák mutatkoztak, miért e rész rögföntörvény alá vettetett.

Junius hó, 1851.

Jun. 1. A fogyasztási adó a hus és borra életbe lépett, azonban csekélyebb mértékben, mint az az ausztriai örökös tartományokban 1829 óta folyamatban áll. A helységek három osztályba lőnek sorozva: az elsőbe, hová a 20,000-nél népesebb városok jöttek bele, csak Brassó; a második osztályba, melyben 10,000-nél több lakos kívántatik, jött Kolozsvár és Szeben; a többi 2000 léleknél több lakost számláló helységek a harmadik osztályt képezik. Az első osztályra a bor egy ausztr. akójától 1 ft, a másodikra 48, a harmadikra 24 kr vettetett. Egy vágómarhára az első osztálytól 4 ft, a másodiktól 3 ft, a harmadiktól 2 ft szabattott. A kisebb helységek e részben adómentesek maradtak. ⁴⁾

Ugyané napról új katonaszállásolási szabály jött hatályba. ⁵⁾

Jun. 12. Erdély közigazgatási szerkezete újra rendeztetvén, közzé tétetett. ⁶⁾

i) Sieb. Bote Transilv. 1851 4 sz. ²⁾ Orsi. korm. lap 1851. 859 1. ³⁾ Ugyanott 253 1. ⁴⁾ Ugyanott 90—108J ⁵⁾ Ugyanott 1852 220—290 1. ⁶⁾ Ugyanott 318—327 1.

Ugyané napon tartá az erdélyi honbuvárlati egylet — mely 2 flos részvények mellett a szász nemzet keblében áll fenn, de minden nemzet egyéneit szívesen befogadja, — idei évi gyűlését Kőhalomban.

Jun. 17. Török István, aggszínészünk meghalt Kolozsvárit.

Jun. 20. Az u 11 e v e l e k körüli eljáráson könnyítések tétettek közzé, s a rend helreállítottak nyilváníttatván, állandó rendszabály adatott ki. ¹⁾

Jun. 21. Kolozsvár város pénzzavarban lévén, négy tagból álló küldöttséget indított fel, hogy a városnak kölcsönt eszközöljön, s a főkormányshéz Kolozsvárra lehető áttétetését szorgalmazza. ²⁾

Jun. 26. Tudtul adatott, hogy a vegytani termékek készítésére szükségelt só az illető iparüzöknek olcsóbban fog adatni. Függelékben az iparosok könyvvezetésére szabályok tétettek közzé. ³⁾

Julius hó, 1851.

Jul. 1-én szűnt meg az erdélyi volt kincstári tanács, az ugy nevezett Thesaurarius, mely Szebenben szókelt, s a kormányjövodelmeket igazgatá. Utolsó kincstárnoka volt gr. Mikó Imre. Helyébe az országos pénzügyigazgatóság (Finanz-Lmdes-Direciion) lépett. Az ország hat pénzügyi kerületre osztatott: szebeni, szászvárosi, kolozsvári, beszterczei, m.-vásárhelyi és brassai kerületekre. A kerületi igazgatóság ezekben e napon kezdé működését. ⁴⁾

Jul. 5. Hosszas szép időre borzasztó vihar, villám és menyköhullás következett; Kolozsvár vidékének nagy károkat okozott. ⁵⁾

») Orsz. kormlap 1851 332 1. ²⁾ Magy. Hirlap 1851 jul. 5 sz.
³⁾ Orsz. kormlap 1852 167 1. ⁴⁾ Uyyanott 316 1. ⁵⁾ Magy. Hirlap 1851 2509 sz.

Jul. 8. Az a p r ó m a r h a és a szúrással leölt marhahús, milyenek borjú-, bárány-, disznóhús szabad kereskedelmi czikknek nyilváníttatott. ¹⁾

Jul. 12. A v á g ó - m a r h á k r a nézt vizsgálati szabályok tétettek közzB. ²⁾

Jul. 25. Tudtul adatott, hogy az erdélyi kincstári m é n e k, mik Dézsen állomásoztak, most 52-ről 104-re szaporítottak.

Augusztus hó, 1851.

Aug. 2. M ik é p a lapok később tudósítanak, Magyarhont, Gallicziát — ugy Erdélyt is roppant vihar látogatá. Erdélyben e napon kezdődött, felhőszakadásszerű záporral, mely Régenen felül a görgényi havasokon hullt le, s felszaggatván egy hegy ősmaradványait, a Maros vizét a legsűrűbb kávészinre festé, kiárasztá s embernagyságu halakat hányt a partra. ^{®)}

Aug. 3-án Szilágy-Somlyón dühöngött a vihar.

Aug. 4-én Szászváros vidékét borítá el. A Maros, Strigy és Ompoly kiáradt.

Aug. 5-ön Szeben vidékén, Szt-Ersébeten ő s v i l á g i állatcsontokat mosott ki a megáradt folyó.

Ugyané napon a K issz a m o s t á r a s z i á k i, annyira, hogy Kolozsvárit az 1840-ki nagy vizárt szinte eléré. Több épületet elmosott. Ugyané napon Fogarast hasonló balsors látogatá. Brassó körül jég esett. Az esőzés országosan megere d t s még sept. elejére is átment: a vizek mindenütt oly nagyok lőnek, hogy csak Brassó és Szeben közt 17 hidat rontottak el.

Aug. 8. B. Wesselényi Farkas, b. titk. tanácsos, Középszolnok volt főispánja, 69 éves korában meghalt. ⁴⁾

¹⁾ Orsz. kormánylap 1851. 360. 1. ²⁾ Ugyanott 364. 1. ³⁾ L. Magy. Hírlap 2448. sz. ⁴⁾ Ugyanott 1851. 2472. sz.

Aug. 9. A csendörök (zsandárok) szállásolása tüzetesen tárgyaltan elrendeztetett. ¹⁾

Aug. 13. A Kraszna vize kiáradt, Sz.-Somlyón mintegy 70 házat sepet el. ²⁾

Ugyané napon Bánfi-Hunyad mellett «e sok esőzés következtében, — mely egyébiránt a bel-székelyföldet elkerülte — Magyar é-K e r e k e n két hegy, a Gilisztás és Venyikés sülyedni kezdett, a falu felé indult s azt eltaszitással fenyegetve, két nap utazott, s mintegy 300 öl hosszú csúszást tett. ³⁾

Aug. 20. Ő fige legfelsőbb kabineti irat által, a birodalmi minisztériumot azon kétes helyzetből, melybe az 1849. mart. 4-ki alkotmány hozta, kimenté, s egyedül a trónnak tette felelőssé. Ennek alapján az eddigi birodalmi tanács a korona tanácsává alakíttatott, s ezzel a mart. 4-ki birodalmi alkotmány hatályon kívül kezdett tétetni. ⁴⁾

Ugyané nap a községek előljáróinak, jegyzőinek, ha a dohánytermelés emelésében fáradoznak, a kormány jutalmakat biztosított. ⁵⁾

Aug. 21. Az áradás Dézs városát látogatta meg; a városon át folyó Szajkó pataka házakat, barmokat sepet el.

Aug. 29. esti 9 órakor Kolozsvárit galambtojás nagyságú jegek hullának.

September hó, 1851.

Sept. 1. Az unitáriusok Kolozsvárt zsinatot nyitnak meg, melyben 21 papot szentelnek fel.

Sept. 2. A menet állomási biztosok, községi előljárók, szállásmesterek részére akatonaság elszállásolása tárgyában tüzetes utasítás kelt. ⁶⁾

¹⁾ Orsz. kormánylap 1851. 402—430 l. ²⁾ L. Magy.h. 2567 sz. ³⁾ Kolozsv. ri lap. ⁴⁾ Orsz. kormánylap 1851. 504 l. ⁵⁾ Ugyanott 309 l. ⁶⁾ Ugyanott 432—484 l. • ;

Ugyané napon Sogesvártt a folytonos esőzés miatt akkora vízár volt, hogy a város nagy része víz alá jutott. Több emberélet esett áldozatul.

E napon a Maros is ki volt áradva, többek közt Radnóthfáját, Sz.-Régen mellett, elborítá, lakosai házak tetejére menekültek. Kerelőszentpálnál a falut biztosító 9 láb magas töltést a víz áthágta; alább Radnót mellett, az országul melletti öreg fűzfák koronája sokáig hordá a vízállás mutatójeleit.

Sept. 3. a Kiszamos is kiáradt, Kolozsvárt, Szamosujvárt nagyon megviselte; Dózsen az utczákon csolnakkal jártak.

Sept. 7. A kiáradt Maros Fejérvárt 47 vályogházat tett lakhatatlanná; Alvinczen mintegy 80-at rongált meg. Több emberélet veszett oda.

Sept. 8. Gelch Frigyes ev. luth. lelkész, kitől egy kötet német lyra, 1851-ben „Roth Lajos” című hőskötemény jelent meg; szélhűdés következtében meghalt. Neje a következő év febr. 19-én Szászvároson egy leányt hozott világra, rokonai felszólalást intéztek a szászokhoz, hogy a nemzet nézze ezt leányának, s pénzt tegyenek számára össze.*)

Sept. 15. Gróf Kún József, cs. k. kamarás Szászvároson, élte 66 évében meghalt.

Sept. 18. Öflge az erdélyi vízkárosultak részére Veronában aláírva, 30,000 pft segélypénzt utalványozott; felszámíttatván a károk, azok 2.517,094 pfti a rúgtak, melyből a nagyszebeni vidékre 909,969 ft, károlyfej érvárira 419,794, kolozsvárira 745,953, udvarhelyire 201,603, rettegire 177,866, Fogarasvidékre 62,906 ft jegyeztetett.

Sept. 26. A kereskedői pénzalap megvizsgálása az ipar- és kereskedelmi kamarákra bízott. ²⁾

i) Der Satellit 1852. 25 sz. ²⁾ Országos kormánylap 1851. 550 l.

Október hó, 1851.

Oct. 12. A reformátusoknak Kolozsvárit zsinatok nyílék meg, mely alkalommal az újonnan épült, s még teljesen be nem végzett külsőmagyarutczai szép nagy templomot, mit mintegy 20 éve kezdtek építeni, felszentelék. A szertartást egyházi szónoklatok, esketések, keresztelesek, úrvacsora, szóval mindazon szertartások tevék, melyek egyházban szoktak véghez vitetni.

Oct. 22. O flge Gallicziában körutattön; az erdélyiek, közlök Kolozsvár és Szeben küldöttei, e napon mu'aták be Csernoviczban hódolatukat, hol a szász nemzet utolsó ispánja, Salmen Ferencz felkérte ő flgét, hogy Erdélyt is minél előbb szerencséltesse ; mire biztosító választ nyertek.

Oct. 23. A fogarásföldi Bethlenben, pipa által, 27 ház lett gyulladás martaléka.

Oct. 24. Rosenfeld Lajos udv. tanácsosnak, ki az erd. pénzügyőrség szervezésére volt Bécsből leküldve ; s e végett hazájában majd nem egy évet mulatott, s a dohányegyedáru s a fogyasztási adó behozatalán intézte — Szeben búcsúzó fáklyás zenét rendezett; mire a megtisztelt másnap Bécsbe visszautazott.

Oct. 26. A zalatnai aranyolvasztó kohó, mely 1848. oct. feldulatott volt, — két évi szünetelés után, e napon indult meg ujjolag.

Oct. 31. Keleken, Szászsebes közelében, az adóhátrálék felhajtására katonaság jelent meg: alig szállásoltatott be, estve az adószedő korlátja lángot vetett.

November hó, 1851.

Nov. 1-től kezdődőJeg, a jövő katonai évre, országos kellékekre, minden egyenes adó forintjától 3 p. kr adópótlék vettetett ki. Itt kezdődött a már is oly magasra nőtt adópótlék. ¹⁾

¹⁾ Orsz. törv. és kormlap 1852. 322. I.

Nov. 8. A Maros vize hajókázhatóvátétele előtérbe nyomulván, e napon a Kaiser Ebersdorf nevű gőzös Szegedről felindult, hogy a vizet Portusig felmérje; de a késő őszt egyéb akadályok miatt csakhamar visszatért.

Nov. 9. Dr. Hajnal Lajos, magyarországi hgprimási irodaigazgató in partibus infidellum hebroni czimű püspökké neveztetvén, a már előregedett Kovács Miklós crd. püspök mjlé coadjulornak leküldetett, következési joggal.

Ugyané napon Csíkszeredában kóroda nyílt meg, mely a hivatalnokok buzgólkodása, de a csíkiak adakozása alapján épült s szereltetett fel.

Nov. 11-ke éjjelén, Márófalván, Udvarhely mellett, 120 lakház hamvadott el.

Nov. 14-én közlé a Sieb. Bote, hogy a szebeni német színház a kormánytól 2000 pft segélyt kap, két éven át.

Nov. 16. Vaspálya-üzleti szabályzat jelent meg, mely a vaspályák engedélyezését, nyitását, folyamatban tartását tüzetesen tárgyalja. ¹⁾

Nov. 18. A n.-enyedi elpusztultak segélyezésére, Pesten az Európa szálloda tágas termében, némely Pesten mulató erdélyiek sikerült hangversenyt rendeztek.

Nov. 25. Erdélyben azok, kiknek a kormány fegyvertarthatási engedélyt adott, évenkénti adó alá estek, mi elemi károsultak segélyezésére fordítottatott; e nap volt az utolsó határidő, melyig még bejelentést lehetett tenni. Vadászfegyverek darabjától 10, személyes oltalomra engedetteknél 2 ftot kell adózni.

Nov. 28. Az adóigazgatás, melyet eddig a Szebenben székelő tartományi biztosság kezelt, a pénzügyi orsz. igazgatóságra ruháztatott át. A tartományi biztosság megszüntette tett. ²⁾

i) Orsz. kormlap 1852. 109. 1. ²⁾ Ugyanott 647. I.

December hó, 1851.

Dec. 1. Ismételve rendeli a kormány, hogy a községi elöljáróknak adják tudtul, hogy a községek törzsvagyona felett, felsőbb engedély nélkül nem rendelkezhetnek. ¹⁾

Dec. 2. Napoleon Lajos, az 1848-ki forradalom-szülte francia köztársaság elnöke államcsínyt hajta végre: francia császárrá szavaztatá magát.

Dec. 16. A Károlyfejérvárli székelő orsz. rabbiság levelezése, a többi vallás mintájára, bórmentessé tétetett. ²⁾

Dec. 21-én szenteltetett fel Kolozsvárt az izraelita templom, mely most épült.

Dec. 22-ón kezdők Kolozsvártt a szájkosaratlan kutyákat dróthurokkal fogni, s zöldszekérben hordani ki, az eddigi embertelen bottali agyonverés helyett. ³⁾

Dec. 31. Egy cs. nyiltparancs az 1849. mart. 4-ki alkotmányt, mint Ausztria intézményeivel meg nem egyezőt s ki nem vihetőt, hatályon kívül telte. Az állam minden tagjának törvény előtti egyenlősége s az úrbéri viszonyok teljes megszüntetése biztosított, s a koronaországok újba szervezésének alapelvei közzé tétettek. ⁴⁾

Ez év folytán Kolozsvártt az utczai koldulás megszüntetett, helyébe önkéntes adakozás útján szegény-ápoló-intézet alapított, mely pár év alatt annyira ment, hogy magának telket vásárolt.

Az 1353-ik év.

Január hó.

Jan. 1. A kereskedelmi és iparviszonyok új folyamatot kapnak, s ezek rendezésére a m. kormány tüzetes szabályzatot bocsátott közre. Kevés módosítással ugyanaz, mely Magyarhonban 1851 aprilisében lépett életbe.

¹⁾ Orsz. kormlap 1852. 2. I. Ugyanott 1852. 7. 1. ³⁾ Pesti Napló 1852. febr. 12. sz. ⁴⁾ Orsz. törv. és kormlap 1852. 9J—96. 1.

Ugyané napon a katonai hatóságokra nézve szintén új szabályozás lépett be. *)

Jan. 5. A még fiatal b. Bánfi János, forradalmi ezredes, valkói jóságán, szélhűdésben meghalt.

Ugyané napon b. Kemény Farkas, szintén forradalmi ezredes, Londonban mint menekült, ugyancsak szélhűdésben halt el.

Ugyané napon Prodan, muzsinai oláh pap, ki a forradalomban Enyedet felőgető, fejérvári fogságában hirtelen meghalt.

Jan. 6. Új mozgalom fedeztetett fel Erdélyben, melynek következtében Kolozsvárat és a székelyföldön többeket befogtak. Állítólag céljuk volt, olasz mintára, láthatatlan kormányt szervezni, mi végre az emigrációval közlekedésben álltak.

Jan. 8. A pénzügyőrség, mi 1850-ben szerveztetett, új és tüzetes szabályzatot kapott. ²⁾

Jan. 14. Rendelet kél, hogy őt ille a hivatalos okmányokban, eddigi cs. k. Felség helyett „Ő császári királyi apostoli Felsege” czimével említettessék. ³⁾

Jan. 25. Rendelet kél, hogy a külföldön nyomott zsidó és oláh vallásos könyvek behozatala, csak a helyhatóságnál nyert előleges engedély mellett történhetik meg. ⁴⁾

Jan. 27. Aranyos-rákosi Székely Sándor, az unitariussok püspöke, kit irodalmunk fiatalabb korában a költői pályán, majd a történelem mezején látott, hivatlos kőrútjában M.-Szt-Királyon hirtelen meghalt.

Jan. 28. B. Puchner Antal, cs. k. lovassági tábornok, több érdemkeresztek vitéze, ki mint erdélyi főhadi kormányzó a forradalom elleni küzdelmeket erélyesen vezette, élte 78-ik évében Velenczében meghalt.

*) Orsz. kormlap 1852. 83. 1. ²⁾ Ugyanott 1852. 25—40, 1. ³⁾ Ugyanott 1852. 16. 1. ⁴⁾ Ugyanott 1852. 181.

Február hó, 1852.

Febr. 1. A múlt évi vámconferentiák eredményeül új vámjegyzék jelent meg, mely a behozatalt, kivitelt s átviteli kereskedést tüzetesen szabályozta. *)

Ugyané napon a jövedelmi-adónak f. óv folytán leendő behozatala elrendeltetett, s a szabályozó elvek közzé tétettek. ²⁾

Ugyané napon a közlekedés ismét vívmányhoz jutott. Erdélyből a posta Bukarestbe, Oláhország fővárosába, he-
teuként négyszer kezdett indulni.

E napon győződött meg a szász nemzet végleg arról, hogy a szászföld csakugyan nem fog külön korona tartományyá tétetni, a mikor is utolsó ispánját, Salmen Ferenczet az udvar a legfelsőbb semmisítő törvényszék tanácsosává nevezte.

Febr. 4. Szebenben a Maroson isószállítás árve-reztetett. A szállítandó mennyiség 260,000 mázsa volt, mely Portustól Szegedig hat rakhelyre volt szállítandó. A felkiáltási ár Portusig, mint első rakhelyig volt 12 kr, s a legtávolabbi állomásig, Szegedig, 31 kr. Ha jól emlékezünk, ekkor került az eddig belföldiektől kezelt jövedelmes sószállítás ausztriai tőkepenzesek kezére.

Febr. 8. Csiszár Sámuel, kolozsvári ref. pap, s koloskerületi esperes, népszerű szónok, élte 60-dik évében meghalt.

Febr. 12. Legfelsőbb rendeletnél fogva a katonaképző intézetek új szervezetet kaptak. ³⁾

Febr. 21. Az árvaivagyonok felett azon rendelet kelt, hogy a hol árvái bizottmányok lesznek, azok, hol nem lesznek, ott az adóhivatalok kezelése alá jöjjenek; a kezelés módja felett tüzetes rendszabály jött közre. ⁴⁾

») Orsz. korml. 1851. 659.1. ²⁾ Ugyanott 1852. 44—83. 315. 341. 1. ³⁾ Ugyanott 1852. 307. 320. 333. 395. 406. 1. ⁴⁾ Ugyanott 1852. 153. 1.

Febr. 23. Cornelius ezredes, a kolozsvári vidék parancsnokságából áttétetvén, következője Chavanne Ferencz tábornok e napon vette át hivatalát.

Febr. 24. Belügyi miniszteri rendelet által Szeben-vidék politikai kormányzása, mit eddig a Comes vezetett, Conti Amadéi tanácsosra bízott. *)

Martius hó, 1852.

Mart. i. Kezdé meg a kolozsvári n. szín ház bizottmánya működését, melyet Erdély kat. és polg. kormányzója, h. Schwarzenberg altábornagy a kolozsv. országos színház üi/yei vezetésére nevezett ki. Elnöke lön gr. Mikó Imre; tagjai: gr. Mikes János, b. Huszár Károly, gr. Teleki János, s a város polgármestere Wendler Frigyes.

Mart. 2. Hornyai Ambró, kegyesrendi áldozár, kolozsv. kath. lyceumi tanár, a kolozsv. csillagda észlelő felügyelője, élte 61-ik évében meghalt.

Mart. 7. Schobeln tábornokot, Udvarhelyszéki parancsnokot, mint ki Marosvásárhelytt székelt, a nevezett város, emiített hivatala befejezésénél, M.-Vásárhely tiszt, polgárságával tisztelte meg. Helyét Nippena u ezredes foglalta el.

Mart. 12. B. Augusz György cs. k. tábornok, a forradalom alatt elébb a m.-vásárhelyi vár, később Fejérvár erődítvénye erélyes parancsnoka s megóftalmazója — Bécsben, élte 79 évében meghalt.

Ugyané nap az izraeliták miként leendő eskü letétele szabályoztatik. ²⁾

Mart. 15. A szász nemzet régi kormányzata megszünte közhírré tétetett; a szász nemzeti kormány-egyetem mint fellebezési törvényszék megszűnt lenni; birói ügyköre cs. k. főtörvényszéki bizottmányra tétetett át. ³⁾

*) Satellit 23 sz. ²⁾ Orsz. kormlap 1852. 334. 1. ³⁾ Ugyanott 1852. 134. 1.

Mart. 17. Uj vagy újba építell városi házaknál az építtetadó 8—10 évrei elengedésének kérhetésére engedély nyittatott. ¹⁾

Mart. 18. Az ujonczozás érdekében a férfiak nősülhetése ideje a mult évben megállított 20-ik évről, az életidő betöltött 22-ik évére emeltetett, mi a korán házasulni szerető falusi nép családi életébe nyomasztólag bevágott. ²⁾

Mart. 20. Farkas Lajos, a kolozsvári színház egyik tehetségesebb, jellegszerepeket játszó tagja, fiatalon, aszkórban meghalt.

Ugyané nap Bólyán megújult az apr. 1-én is dühöngött tűzvész, s 15 szász gazda gazdasági épületei lettek hamuvá.

Mart. 23. Hásságon, Szeben mellett, éjjel tűz ütött ki, s 8 szász gazda leégett.

Mart. 29. Méhes Sámuel, a kolozsvári ref. kolégyomban mértani tudományok tanára, magy. tud. társasági 1. tag, a — Pete Ferencztől 1830-ban alapított, s 1849-ig folyt—„Erdélyi Híradó” czimű ellenzéki politikai lap 1832-től tulajdonosa és szerkesztője, több országgyűlésen Kolozsvár városa kardatlan s bajusztalan papi ember követe, — szép vagyonából a szegénységnek, ref. tanodának jelentékeny hagyományozásokat téve, élte 67-ik évében, Kolozsvárit meghalt.

Mart. 31. Az iparüzleti felfedezésekre, találmányokra új szabadalmi törvény jelent meg, mely minden felfedezőnek bizonyos díj lefizetése s a találmány teljes leírása s annak a minisztériumnál letevése mellett, 5—15 évi egyedül lehető készítésére kiváltság kaphatást biztosít. A díj első öt évre 100 frt; a következő négy évre 30 frtlól öt-öt frttal nevedik évenként, azontúl 10 frttal, míg a 15—ik évben 100 fra megy. E díj egyszerre fizetendő. A kőrt időre, ha a felfedező úgy kívánja, a kormány titokban tartja a felfedezést. E

¹⁾ Orsz. kormlap 1852. 214. 1. ²⁾ Ugyanott 1851. 338- 1.

díjért a kiváltság mellett, egyszersmind műhelyek, raktárok tetszés szerinti felállítására is szabadalmat kap. ¹⁾

Ápril hó, 1852.

Ápr. 5. Herczeg Schwarzenberg, miniszterelnök, a Bach-rendszer megalapítója, szélhűdés következtében meghalt, élte 52-ik évében.

Ápr. 8. A Károly Ferdinánd-ezred, mely Erdélyből szokott volt kiállítani, Szebent elhagyá s Csehországba ment, miután a szebeni g. n. e. templomban Schaguna püspök nagyszerű isteni tiszteletet tartott e czólra.

Ápr. 9. B. Conrád András, ki fiatalabb éveit Szeben és a szász nemzet szolgálatában töltö, mint a legfelsőbb és semmisítő törvényszék tanácsosa, Bécsben meghalt 72 éves korában. ²⁾

Ápr. 10. Tavaszodás helyett vastag hó lepte el a mezőket, mi Szt György napon tul is tartá magát.

Ápr. 14. Nagy-Apóidon, Szeredahely mellett, 37 gazda leégett. ³⁾

Ápr. 20. Azon szokás — mely egyébaránt nálunk nem divatozott — hogy a tűzvészt ágyulövessel adják tudtul, megszüntetett; s jelül birodalomszerte harang-félreverés, iránya jeleiésői e zászlók, estve lámpák kitűzése rendeltetett. ⁴⁾

Ápr. 24. A kolozsvári c a s i n ó , az erdélyi casinók példánya, a forradalom után újra megnyílt, s a több casinók s társalkodók is szervezni kezdők magokat, s elvett tőkéjüket kezdők visszakövetelni.

Ápr. 27. Miniszteri rendelet az ideiglenes bíróságokat Erdélyben felállítá. Szebenben főtörvényszék s alatta 11 megyei törvényszék jött léire: Szeben, Brassó, Besztercze, Kolozsvár, Sz.-Somlyó, Dézs, M.-Vásárhely, S.-Szt. -György,

¹⁾ Orsz. kormlap 1862. 543—60. 1. Sieb. Bote ³⁾ Sieb. Bote. ⁴⁾ Kronstr. Z. 42 sz.

Szászváros, K.-Fejérvár és Fogarasra állított székhelylyel, s alájok 62 járásbírótság rendeltetett.

Apr. 29. A szász nemzet ispánja Salmen tudatja a szász magistratusokkal, hogy az erdélyi szükségletekre országos budget számíttatott ki, 203,831 fr. $6\frac{3}{4}$ krban, melyből többek közt a sorozási költségekre 10,000 fr, a zsandárság elszállásolására 52,000 fr, egy tervbe vett szülőházra 10,000ft, a katonák elszállásolására 68,748 fr, 12% kr. a katonai kórházakra 40,000 fr, s a fennmaradó összeg pedig egy állítandó örültekházára jeleltetett, s tudatja egyszersmind, hogy ez összeg fedezésére minden egyenes adóforint után 3 kr. fog kirovatni. ¹⁾

E hó folytán Schaguna András gör. n. egyesült püspök, a Leopold commandeur keresztje erejénél fogva báróságra emeltetett.

Május hó, 1852.

Máj. 1. A császári ingyen mének száma, megkettőztetett saz összesen 104 darab 44 állomásra osztatott fel.

Máj. 6-án kelt legfels. határozatnál fogva, Erdély részére cs. kir. bányá-erdő-és só-Igazgatóság állíttatott fel, mely Kolozsvárt nyerte székhelyül. ²⁾

Máj. 8. Salmen Ferencz, aszász nemzet utolsó ispánja hivatalát letette s a szász nemzettől köriratban vett bucsut, melyben az állástól, mely nemzete életével össze volt forrva, s mint a melyre a nép választotta — érzékeny bucsut vett. ³⁾

Máj. 10. Az erdélyi polgári perrendtartás czimtt törvénykönyv, mely a perlekedési ügyfolyamot szabályozta, megjelenván s hatályba vétetvén, az erd. volt udv. kanczellária megszüntetett, hatásköre a legfőbb ítélő és semmisítő törvényszékre ruháztatott át. ⁴⁾

OKronstr. Z. 1852. 39 sz. ²⁾ Orsz. kormlap 1852. 335. 1. ^
Kronst. Z. 1852. 39. sz. ⁴⁾ Orsz. kormlap 1852. 471 1.

Ugyané nap a városi anács és községelőljárók részére fennhagyatott, hogy 12 pftot felül nem haladó jogüggyeket kezelhetnek, s bárminemű perben mint békéltetők felléphetnek; egyéb hatáskörüik alig maradt. *)

Máj. 17. Budán, a cs. k. helytartóság aláírásával, hirdetmény jelent meg, mely a Kolozsvártt felállíttatni tervelt jogakadémia hét tanárságára csődöt hirdete. Mi azonban csak terv maradt.

Máj. 19. Az evang. lutheránusok Szebenben egyházi gyűlést tartának, melyben többek közt a püspökük lakásának Berethalomból Szebenbe leendő áttötetését elhatározták. ²⁾

£ hóban fejeztetett be a pesti országgyűlési képviselők elítéltetése, minek kihirdetése mult sept. 22-kén vette volt kezdetét. ³⁾

Junius hó, 1852.

Jun. 7-én nyílt meg az erdélyi honbuvárlati egyesület idei nagy gyűlése, Szászvároson; mintegy 150 tag jelent meg; elnöke mint rendesen a később báróságra emelt Bedeus József, az erdélyi történelem egyik érdemes bűvára.

Jun. 3J-án a „Kolozsvári Lap”, Erdélynek a forradalom után keletkezett egyetlen politikai lapja, részvéthiány miatt megszűnt.

Jalius hó, 1852.

Jul. 3. Legfelsőbb rendeletnél fogva a katonaiszemélyek, legyenek szolgálatban vagy nyugalmazott állapotban, váltó-képteleneknek lőnek nyilvánítva. ⁴⁾

Jul. 14. Az erdélyi volt ügyvédeknek új vizsgálat rendeltetett; kik vizsgálat alá kívánták magokat bocsá-

0 Orsz. kormlap 1852. 47—49 l. 1853 l. 138 sz. ²⁾ Kronst. Z. 1852. 36. 44 sz. ³⁾ Lásd a hírlapokat. ⁴⁾ Orsz; korm. lap 1854. 415. l.

tani, ezen napig kellett magokat bejelenteniük. Mintegy 200-r jelentkeztek; de kevés kapott Befungniszt. Osztrák ügyvédek lepték el a hazát.

Jul. 15. Egy hirdetmény által a gyertyákra a bécsi súlymérték, font, fél és negyedfont hozatott be. ¹⁾

Jul. 18. A községelöljárók egymás közötti hivatalokkali levelezése bérmentesnek nyilvánított. ²⁾

Jul. 27. Új dohányárulási árjegyzék tétetett közzé. ³⁾

Jul. 28. Szászvároson esti 9 órakor, délnyugatra, fényes tűzgolyó tűnt fel, melyet ököl nagyságúnak írtak.

Jul. 29. Nagybánya mellett, újra égés volt s 13 épület égett le.

Jul. 31. Legfelsőbb nyilparancs által a katonaságnál tartalék-sereg állíttatott fel, mely szerint a 8 évet kiszolgált katonák még két évig, behíhatóknak nyilvánítottak. ⁴⁾

Ugyanaznap az ezüst pénzek új vegyítést kaptak, melyhez képest $\frac{9}{10}$ ezüst, $\frac{1}{10}$ rész réz jött ezután beléjük. A réginél kisebb alakot nyertek. Most már 500 pft súlya 11 font $\frac{19^2}{10}$ lat, míg eddig a talléroké 12, a húszasoké 17, a tízeseké 20 font vala. ⁵⁾

Jul. 20. Császári körút kezdődik a hazában, mi-lyen 160 év óta, mióta Erdély Ausztria alatt van, még csak kétszer ismétlődött: egyszer 1783-ban, a mikor II. József cs. s 1817-ben, mikor I. Ferencz fejedelmünk látogatója meg hazánkat. E nap 1 óráján lépett ő fglge Erdély határára, hol a kormányzó, herczeg Schwarzenberg fogadá. Számos katonai tekintély volt jelen, valamint b. Schaguna püspök papsága élén, kiknek nevében beszédet tartott. Az nap ő fglge Déván, Csertésen át, hol feldíszített vasúti kocsin a

¹⁾ Orsz. kormlap 1852. 419. 1. ²⁾ Ugyanott 1852. 431. 1. ³⁾ Ugyanott 2852, 424. 1. ⁵⁾ Ugyanott 1852. 431. i. ⁴⁾ Ugyanott 1852. 438 1.

Ferencz-bányába ment, azt megszemlélte Nagy-Ágráért, hol a bányanagyi lak fogadá.

Jul. 21-én a császári ut Boiczán, Brádon át, N.-Halmágyig szekeren, onnan Topánfalváig lóháton folyt.

Jul. 22. Megtekinté öflge Verespatak nevezetéseit, az itteni bányákból nyert irány (tellure) feldolgozására készült nagyszerű kincstári vállalatot; a Detonátát, hol a bazalt oszlopokból egy királyi széket s asztalt talált; s esti 6 órakor Fejőrvár ágyúüi üdvözlék.

Jul. 23. Letette 5 flge az 1849. febr. 9-én Piskinél el-esett Losenau ezredesnek szánt emlék alapkövét. Az nap Szebenbe ért, hová lóháton tartá bemenetelét, nagy hódoló nép és katonaság közepette. A piacon Albert főherczeg és kísérete által fogadtatott. Estve a színházba ment, hol egy felvonás alatt maradott. A város fénytengerben úszott. Ö flgc a b. Bruckenthal palotába szállásolt.

Jul. 24. Voltak a tisztelgések. Tíz órakor a verestoronyi szoroshoz tett kirándulást. Hat órakor fényes ebéd volt, hová többek közt Oláhország küldöttsége is meg vala hiva.

Jul. 25. Ö flge a városi kórház alapkövét tette le, a sétatér melletti téren, roppant ünnepélyek között. Alaptőkéjéhez ö flge 4000 ftot irt alá. Délután az uj erdőben népiünnep volt, hová a nép különböző csoportozatokban, melyek a földmi veléslől fel a mesterségekig mindent képviselő jelvényekkel vonultak el ö flge ablal a előtt; majd minden csoportot muzsikások rekesztettek be s egy hordó bor, mindenik hordó öre ráköszöntvén ö flgére. Különböző nemzeti tánczok gyűltek közbe, s így a menet majd egy óráig tartott. Hat órakor ö flge is az uj erdőbe ment, hol egy ös tölgyet, mely az ünnepély középpontja volt, Ferencz-József tölgynek neveztek el. A népiünnepen minden katonai, papi és polgári méltóság jelen volt.

Jul. 26. A Szeben és Nagydisznód közti téren katonai

szemle. Visszatérvén, Oláhország fejedelmét s minisztereit fogadta, ki ő flgét a szultán nevében jött üdvözleni. Azután magánosok részesültek kihallgatásban, s következett a rendejelek kiosztása. Ő flge a Szeben városi szegénység számára 2000 flot adott át. S estve a város negyedszer volt világítva.

Jul. 27. Reggeli 5 órakor harangzugás, ágyudurrogás s kigyúlt testületek sorai közt ő flge Szebent elhagyá. Délelőtti 10 órakor Fogarasba érkezett. Egy negyed négyre Brassó előtt állt, hol ismét a legnagyobb ünnepély fogadá. Lóháton tartá bemenetelét. A tábornok-épületben vön szállást. Estve fényes világítás, melynek fénypontja egy tüzláng-korona a Kápolnahegyen ; a kereken fekvő hegyeken örömtüzek égtek.

Jul. 28. Hadgyakorlat a Brassó és Újváros közli téren. A városházban rögtönzött termény- és ipartárlat. 12 órakor ő Flge Brassót ágyudörgések közt elhagyá. A székelyföldnek ment, hol Dobolyánál az Olt vize jobb partján egy elmésen összeállított diadalív vult, székely földi terményekből, s rajta e felirat: Székelyföld. Főlnégyre érkezett Sepsiszentgyörgyre, honnan 2 órakor a bacsoni és bükszádi erdőben rendezett vadászatra szállt ki, hova 800 hajtó volt kiállítva. Estve Tusnádra;

Jul. 29-én Csikszerdába ért.

Jul. 30. Az oláhfalvi erdőben ő flge három órát nagyvadrai vadászattal töltött. Udvarhelyen át Segesvárig folytatá útját.

Jul. 31. Segesvárit, az itt éppen e napon 1849-ben elesett orosz tábornok Scariatin emlékoszlopa alapkövét tevélle, reggeli 8 órakor, Segesvártól egy óranegyedre, az országút mellett Udvarhely felé, erdők szőlón, hol a tábornok sirját leie. Délután 3 órakor M.-Vásárhely fogadá.

Acsászárikörutat folytatólag:

Aug. 1-je vasárnap volt. Ő flge M.-Vásárhelyit reggeli 7

órákor nagy katonai diszmisét tartatott. Tíz órákor Besztercze felé indul).

Aug. 2. Reggeli 6 órákor elhagyta Beszterczét, útjában meglekinté Dézsés Szamosújvár intézeteit. Négy órákor Kolozsvárra érkezett. Ő flge lóháton tartá bemene-telét. A város a középkapunál fogadá, magyar nyelven. A nagytemplomba ment, hol r. kath. püspök Kovács Miklós várta papsága élén. Innét lóra ült, s a katonaságot maga előtt el-lépteté. Onnan a gubernátorféle gr. Bánfi-háznál szállására tért. Hat órákor ebéd volt. Estve fényes világítás, mit ő flge kocsikázva szemlélt meg.

Aug. 3. Ünnepeyles és magán kihallgatások, katonai gyakorlatok. Estve 6 flge a színházban.

Aug. 4. Reggel 7 órákor Kolozsvárt elhagyá, s már fél-ötör Nagybányán volt, így Erdély határából kilépett.

Hosszas lett volna annyiszor ismételnünk, hogy ő flgó-nek mindenütt diadal-ivek, zászlók, koszorúk, harangok zú-gása, „ágyudörgések”, bandériumok, beszédek, éljenzések, világítások rendeztettek. Kisérték ő flgét Magyarország polg. és kat. kormányzója Albert főherczeg, Erdély kormányzója herczeg Schwarzenberg Károly, gr. Grünne ő flge tábornok-segède s mások. ¹⁾

Augustus hó, 1852.

Aug. 14. kijelöltetvén azon pénztárak, hová a poli-tikai lapok cautiója letehető; Erdélyre ilyekké nevez-tettek, a szebeni országos főpénztár, a szászvárosi, kolozs-vári, m.-vásárhelyi, beszterczei és brassói gyűjtő-pénztárak. ²⁾

Ugyané nap a városkapitányságok nevezetét a kormány „rendőrigazgatóság” nevezetre változtatá. ³⁾

t) Lásd a császári ut leírását a lapokban, főleg a Magyar Hirlap akkori számaiban, honnan az 1854-re kiadott Erdélyi Nap-tárban egész terjedelemben átvettem volt. 74—97 l. ²⁾ Orsi. korm. lap 1852. 453. l. ³⁾ Ugyanaz 1852. 428. l.

Aug. 24, Az ideigl. bírósági felosztás s ügykezelés tetemes változáson vitetett át, Erdély községei a 11 megyei törvényszék s 62 járásbíróság szerint újra osztattak be. ¹⁾

September hó, 1852.

Sept. 1-n lépett hatályba az egész birodalomban, ugy Erdélyben is az új büntető törvénykönyv, mely a magyar nemesség eddigi törvény előtti szabadalmait megszünteti ;

Ugyan é napon az új sajtó-törvény. ²⁾

Ugyan é napon Berde Áron tanár Kolozsvárrt, a pestiek mintájára, magán-fin evelő intézetet nyitott, nevelők alatti nevelendékek számára 12 pft. havi díj mellett; mely azonban csak pár évig tartá fenn magát.

Sept. 4. A házaló kereskedés új rendszabály alá jött; melynél fogva ott, hol rendes kereskedők vannak, megszorítottat. ³⁾

Ugyan é nap Mező-Madaras határán, Vásárhely mellett, délutáni 4—5 óra közt szép időben, cikázó villámhoz hasonló tűnemény merült fel, mit menydörgésszerű moraj követelt. Erre meteorkövek kezdőnek hullani, süvöltve mint ágyugolyó. Egyik darabja 18 fontot nyomott.

Sept. 11. Az Erdélyben felállított ideigl. 33 a d ó h i v a t a 1 helyébe 62 állíttatott, s a 6 pénzügyi kerület eképpi felosztása közzé tétetett. ⁴⁾

Sept. 13. A külföldről érkező könyvek körüli vámhivatali eljárás, s rendőri vizsgálat Kolozsvárra nézt Budára, a többi városokra nézt a szebeni és brassói fővámhivatalokra bízott. ⁵⁾

Sept. 19-kón neveztetett ki a 11 megyetörvényszék elnöke. Működésüket nov. 1-én kezdték el.

0 Orsz. korm. lap 1852. 441.451. 1. ²⁾ Ugyanaz 1852. 445, 468. 470. 655. 1. 1853. 944. 1. 1077. 1. 1853. II. 2. 1. ³⁾ Ugyanaz 1852. 660. 1. ⁴⁾ Ugyanaz 1852. 470. 1. ⁵⁾ Ugyanaz 1852. 541. 1.

Sept. 20. Indulnak forgalomba az új vegyű ezüst-pénzek, melyek, mint említők, 9 rész ezüslöt, 1 rész vörösrezet tartalmaztak. ¹⁾

Sept. 24. Zeyk József, az ismeretes publicista, az 1846-i országgyűlésen b. Kemény Dénes meg nem jelenvén, az ellenzéki párt vezérszónoka, pesti képviselő, — Kolozsvárit szélhűdés következtében meghalt,

Sept. 27. Miniszteri rendeletnél fogva, a testi fenytés, fenytő házakban, hatósági fogházaknál a fegyen-
czek s vizsgálat alatti foglyok ellenében, bizonyos korlátok közölt újra behozatott. Az tttleg legmagasb száma az eddigi 25 helyett 20-ban határoztatott meg. ²⁾

Október hó, 1852.

Oct. 1. Legfels. rendeletnél fogva Erdély részére Szebenben álladalmi könyvvivőség felállítása rendeltetett el. Mi az eddigi főkormányshék mellett működő úgynevezett Exactoratus helyét kívánta pótolni. ³⁾

Ugyané napon három hónapi szünet után Berde Áron szerkesztése mellett, új magyar lap indult meg, Kolozsvártt, Hetilap czim alatt, mely azonban csak is a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem érdekeit kísérté, politikai tartalom nélkül.

Oct. 3. A pénzügyminisztérium a dohánylevél beváltást tüzetesen szervezé: Magyarországra 10 beválté-hivatalt állított, melyek egyike Erdélyre, illetőleg M.-Vásárhelyre esett. ⁴⁾

Ugyané napon kezdé meg működését a Rettegről Beszterczére áttelepített kerületi parancsnokság.

Oct. 6. A földesuraknak a harmadik úrbéri kárpótlási e l ő l e g is elrendeltetett. ⁵⁾

¹⁾ Országos kormány lap 1852. 552.1. Ugyanaz 1852. 525. 1. ³⁾ Ugyanaz 1850. 532. 1. ⁴⁾ Ugyanaz 1852. 532. 1. ⁶⁾ Ugyanaz 1852. 514. 1.

Oct. 9. Alsó-Csernátonban, Háromszéken 16 gazda leégett.

Oct. 14-n Feketehalomban volt égés, 21 gazda lett semmivé.

Oct. 15-én csik-tusnádi Kovács Miklós, erdélyi rom. kath. püspök, ki 1769-ben Csik-Tusnádon székely szüleltől született, s 1828-ban lépett az erd. püspökség kormányára, mit nagy vallástürelemmel folytatott: élte 82-ik évében, véghagyományában több hazai intézetről megemlékezve, meghalt.

Ugyanén a napon Dr. Haynald Lajos püspöki successori kinevezett, a megürült püspökség kormányát átvette.

Oct. 16. M.-Vásárhelyt a cs. k. dohánybeváltó-hivatal működését megkezdette. ¹⁾

Oct. 20. Tordaváros, úgynevezett nemes városaink egyike, mely eddig hadnagyok által igazgattatott, s melynek utolsó hadnagya Szigeti Cs. Sándor volt: polgármesterség alá jött, e napon polgármesterét, komjátszegi Nagy Miklóst beigtatták.

Oct. 24. A fiscalis directoratus, mely 1848 előtt M.-Vásárhelyt a k. tábla mellett székelt vala, megszüntetett: hatásköre a szebeni kamarai ügyességre ruházott. ²⁾

Oct. 28. B. Rócsai Ádám cs. h. táborszernagy egykori magy. miniszterelnök, ki magas állását, melyre mint katonának állott tanuló, személyes ügyességének köszönheté, — aggkorában, Bécsben meghalt.

November hó, 1852.

Nov. 1. Az ideigl. törvényszékek működésüket megkezdették. ³⁾

¹⁾ Orsz. T. és korm. lap 1852. '565. 1. ²⁾ Ugyanaz 1853. II. 258. 1. ³⁾ Ugyanaz 1842. 516. 1.

Ugy szintén az ujonan szervezett ideiglenes adóhivatalok. ¹⁾

E naptól kezdve az országos és földtehermentési szükségletekre, minden adóforint után az adópótlék háromról 9-re emeltetett. ²⁾

E napon a kolosi sóaknát, Erdély hatodik sóbányáját, a kormány bezáratá, mivelteni megszünteti.

A katonai tartalék-sereg alakítása, működése, e napon vette kezdetét. Az e tárgybeli tüzetes utasítások e napon tétettek közzé. ³⁾

Nov. 3. A kereskedelmi utazó ügyvivők üzlete szabályoztatok. ⁴⁾

Nov. 6-n gr. Bethlen Jánosné, a szépségéről ismeretes gr. Teleki Zsófia, öt nagyreményű fiu lelkes édes anyja, élte legszebb korában meghalt.

Nov. 18-n hagyta el Szebent b. Heydtecs. ezredes a forradalom a! >H a székelyföld elleni hadjárat vezetője, ki az elnöki hivatal főnökségből Temesvárra tétetett át, magával vive Szeben és Brassó tiszteletbeli polgársági oklevelét.

Nov. 23-áról az egyleteknek külföldi fejedelmekhez segélyezésérti folyamodhatásuk betiltatott. ⁵⁾

Nov. 25-n új egylettörvény lépett életbe, mely mindennemű tudományos, gazdasági ipariüzleti egyesület engedélykaphatási eljárását meghatározza. ⁶⁾

Nov. 28. Kaczvinczki János operai és drámai személyzetből alkotott színtársulata a téli évszakot Kolozsvárrt, 53 tagból álló személyzettel, megkezdette. E volt az első opera-társaság a kolozsvári színpadon.

¹⁾ Orsz. T. és korm. lap. 1852. 531.1. ²⁾ Ugyanaz 1852. 561.

³⁾ Ugyanaz 1852. 606 648. 1. ⁴⁾ Ugyanaz 1852. 644. 1. ⁵⁾ Ugyanott 1852. 654. 1. ⁶⁾ Ugyanaz 1852. 677—75 1.

December hó, 1851.

Dec. 10. A katonáskodásról i mentesség i díjt, mely 1849-ben 500 pfban alapítottatott vala meg, hogy kik fizethetik le, s hová fizessék b', kihirdettetett. *) . "

Ugyané napon Brassóban az Alsó-Fekete-utcában esti 9 órakor tüz ütött ki, s néhány ház leégett. ²⁾

Dec. 11-n ünnepelek meg Szebenben Erdély polg. és kat. kormányzója hg. Schwarzenberg aranygyapjas vitézzé lett kineveztetését. Mily nevezetes kineveztetés, arra nézve megemlítjük, többek közt azon kiváltságot, hogy birtoklója egy törvényszék előtt sem tartozik megjelenni, kivéve e rendét, melynek nagymestere a császár. Állapítottatott 1430-ban a lovagi becsület és a rom. kath. vallás védelme jutalmául.

Dec. 11). Az enyedi kaszinó, a forradalmi napok után újra kinyit.

Ugyané nap Dobai Eszter, kir. tanácsos keméndi Váradi Ignícz neje, ki mint a római régiségek gyűjtője hazai és idegen írók által felemlítették — Déván eihalt.

Dec. 16. Nagy Ferencz, kolozsvári tanár gyümölcskiállítást rendezett, mi e napon nyílt meg a kolozsvári kaszinó termében; bár első erdélyi tárlat, gyümölcsstenyésztésünket 125 a'ma-, 30 körtvefaj képviselte. Ezek közt néhány olyat láttunk, melynek Erdély az eredeti hazája.

Dec. 22. Addig is mig az ország minden részeibe rendes telekkönyv hozatnék be, a betáblázások tovább folytatása szabályoztatott. ³⁾

Dec. 29. Hann Frigyes egykori szebeni tanár, s országgyűlési követ, több statistikai dolgozat írója, ki 1849-ben a kereskedelmi minisztériumnál fogalmazó lön, s

*) Orsz. f. kormlap 1852. 601. 1. ²⁾ Satellit 99. sz. ³⁾ Orsz. kormlap 1853. 9—10 1.

az Aus'ria szerkesztésében részt vett: Bécsben, 24 órai gyengélkedés u'án hirtelen meghalt, élte 36-ik évében. *)

Dec. 31. Az 1816-ban alapított rézveretű úgynevezett ezüst k r a j e z á r o k , ugy az 1848-ban veretett 2 krosok a forgalomból e napon kiestek.

Ez év folytán az o r s z á g u t a k a t felmérték, a távolságok jelelésére az utak mellé oszlopokat állítottak.

Az 1953-ik. év.

Január hó.

Jan. 1. Egy császári nyiltparancs következtébene naptól a birodalmi Törvény és Kormánylap egyedül n ó m e t n y e l - v e n indult. Az egyes országok t ö r v é n y l a p j a i r a n ^ z v e elrendeltetett, hogy ez után hitelesnek csak a német szöveg f i . g v é t e t n i . ²⁾

Ugyané napon hozatott be Erdélybe a bécsi h o s s z - és ű r m é r t é k . A hossz mértőkre eddig Erdélyben singet használtuk, mi két láb hosszú, most az árulásoknál a Bécsben és Pesten használt rőföt rendelék. Űr-mértékünk a folyadékra nézve eddig volt egyszer a kupa, mely a bécsinél y₁₅-del kisebb lévén, he lyébe a bécsi léptettetett; mellette állott a 8 kupás veder, mely helyébe a 40 oszt. kupás ausztr. veder vagy akó helyettesített, mi sajátlag B¹/[^] erdélyi vedret tartalmaz. A gabnákra nézve a 16 kupás kis vékát a 22 erdélyi kupás vagy úgynevezett nagy véka cserélte. — Sulymértékünk, a mázsa, font és lat a bécsivel egyenlő lévén, nem jött változás alá. — Nevezetes, hogy e mértékek éppen Szebenben, a kormány székhelyén vétettek be legkésőbbre. ³⁾

A szászföld, mely ez ideig a régi felosztás alapján igazgattatott : e naptól fogva Szebeni vidék név alatt 8 kerületre

¹⁾ Austria 1852. dec. 11 sz. ²⁾ Orsz. t. és kormlap 1852. 676 1 ³⁾ Ugyanott lb52. 536—391.

s 24 al kerületre osztatva, egészen az új igazgatási rendszer szerint kezdett igazgattatni. Az 1849-ben alakított Szebeni vidékből Beszterczevidék most kiszakasztatott. Ellenben Fogaras, melyet akkor Erdély hatodik vidékévé alakítottak volt, mint a Szebeni-vidék egyik kertilete lön beolvasztva.

Ugyané nap szűnt meg a magyarországi és erdélyi udvari számvévőség, s a kamarai számvévőségbe olvadt. ¹⁾

Jan. 15. A szeszégetés s egyéb iparágoknál gőzkázánok általi szerencsétlenségek elkerülése tekintetéből, azok szerkezete szabályoztatott, a már meglevőket próba alá veték, mi szivattyúzás által történt 15 pft díj mellett. ²⁾

Ugyané nap indult meg a harmadik erdélyi oláh hirlap, a Telegraphol Român (Román sürgöny) czim alatt, Szebenben, Flórián Áron felelős szerkesztősége mellett, politikai, tudományos és iparvilági tartalommal.

Jan. 17-kén kelt legfels. határozatnál fogva, Erdély közigazgatási s igazságügyi végleges szervezése s annak éleibe léptetése végett országos szervező bizottmány állíttatott fel Szebenben. Elnöke a kat. és polg. főkörmányzó. Mint bizottmányi tagok, a lapokban a következő ismeretes nevek állanak: a politikai hivatalok részéről: Glanz, gr. Amadé és Gebbel, helyettesek: főkörm. tanácsos Szabó Lajos és Grimm; az igazságügyi hivatalok részéről: Karabecz, Kräger és Popp, helyettesek: Izekutz és Zay főkörmányszéki tanácsosok. ³⁾

Ja.". 19-kén rendelte el az államminiszterium az egyes korona országok szervezése megkezdését. Ekkor kezdék a magyar korona részeit az illetéktelen koronatarományok (Kronlandok) czimével illetni. Az összes birodalom 11 kormányzóságra osztatott; Erdély kormány-

¹⁾ Orsz. törv. és kormlap 1853. 7. 1. ²⁾ Ugyanott 1853 II. 12.1.1854. I. 67—82 1. 1856. 152. 1. ³⁾ Sieb. Bote.

zósága, mint nagyobb tartományé helytartóság címet kapott, s az ország mint ilyen kerületekre osztatott; az egyes hivatalok utasításai s hatáskörének elvei a hivatalnokok fizetései szintén közzé tétettek. ¹⁾

E hó folytán H a r a j falu, Háromszéken, csaknem egészen leégett.

Február hó, 1853.

Febr. 1. Azon indok mellet, hogy a d o h á n y termelés az országban roszul ütvén ki, s külföldről kell pótolni a dohány szükségét: a közönséges dohány fontját 14-ről 19 krra emelték, s az 1 krért árult csomagok súlyát 1 % latra száiiiták. ²⁾

Febr. 5. E napon a Sznbenben székelő kamarai számvevőség megszüntetett, s a helyét elfoglaló á l l a d a l m i s z á m v e v ő s é g (Staatsbuchhaltung) működése kezdetét vette. Az országban számadásokat is eikezdé ellenőrizni. ³⁾

Febr. 9-kén Az é p í t é s z e t i h i v a t a l o k újra szervezése elrendeltetvén, egyelőre ideiglenes utasításokat kaptak. ⁴⁾

Febr. 10-kén t ű z o l t á s i s z a b á l y o k tétetnek közzé. ⁵⁾

Febr. 13-kán Brassóvidéke tavaszi időre ébredt, 9 órakor délről fellegek tornyosultak, s zápor kezdte hullani; estve villámlott és d ö r g ö t t, mint a legszebb nyári napokban; éjjel havazott; reggelre ismét kiderült. ⁶⁾

Febr. 18-kán Császár ö felségét Bécsben séta közben Libényi János, magyarországi szabó legény megrohanta, ő flgóre kés-szurást intézett, mi nyakon talált. A m e r é n y megsemmisülte feletti öröm kijelentésére, mint mindenünnen

¹⁾ Orsz. kormlap 1353. 16—77 1. ²⁾ Ugyanott 1853. II. 31 1.

³⁾ Ugyanott 1853. 105. 1. ⁴⁾ Ugyanott 1853. 106. 1. ⁵⁾ Ugyanott 1853. II. 40. és 88 1. ⁶⁾ Hetilap 1853. 105. 1.

Erdélyből is küldöttségek mentük fel. E mellett a megszábadulás emlékére Bécsben, te rplom-építős vétetett czólba, mi adakozás u ján jött létre.

Ugyané napon Kolozsvárit Zsigmond Elek és dr. Csiki Sámuel nagyszerű s z e s z g y á r t nyitottak meg, mely mind gabona, mind szeszpiaczunkat s kái? dominálta.

Febr. 23-kán rendeltetett, hogy ezentúl csak oly k c r e s k e d ö k és i p a r o s o k bocsátha'nak nyomtatott körleveleket, kik tőzsezymeiket bejegyeztették. ¹⁾

Febr. 26-kán az erd. g a z d a s á g i e g y l e t, mely Kolozsvártt a múlt tizedben alakult, s melynek folyama a forradalom által félbeszakasztott, gr. Mikó Imre, volt orsz. kincstárnok közbejfrása következtében újra szervezhetésére engedélyt kapván, e n s p tartá alakító közgyűlését. Elnökévé gr. Mikó Imrét, alelnökévé Zeyk Károlyt és id. gr. Bethlen Jánost, titkárává a gyümölcsstenyésztés körül érdemeket szerzett Nügy Ferencz tanárt, a Mentor czimű népkönyv szerkesztőjét választá. Az alapiió tagok 100 ft, a részvényesek évi G ft díj mellett az egyletet újra tevékenységbe helyezők.

Martius hó, 1853.

Mart. 1-én lépett hatályba azon kormányzósági rendelet, melynél fogva a községeknek meghagyatott, hogy mindenféle k ö z s é g i r o v a t a l o k és j ö v e d e l m e kről. könyvet vigyenek. ²⁾

Mart. 4-én id. T i I s c h J á n o s, kinek azon érdeme van, hogy első volt, ki Kolozsvártt könyvkereskedést alapított, s azt aggkoráig folytatta: élete 79-ik óvóban meghalt.

März. 7-én I n c z e F e r e n c z, a „Mágnes elmélete" czimű munka írója, több természettani társulat tagja, élte 74-ik évében Kolozsvárit meghalt. Gr. Kemény Sámuel, mint egykori nevelőjét családi sírboltjába Gerendre temettető.

¹⁾ Orsz. kormlap 1823. 121. 1, ²⁾ Ugyanott 1853. II. 26. 1.

Mari. 14. B. B a l (1 a c c i M a n ó, előbb cs. k. ezredes, később forradalmi tábornok Gyöngyös-Orosziban, élte 46-ik évében meghalt.

Már?. 19-kéről a v a g y o n á t r u h á z á s tárgyában tüzetes rendelet tétetett közhírré. ¹⁾

Ugyané nap erősítő meg a pápa a fogarasinak nevezett görög-katholikus érsekség helyreállítását. Ez érsekség 1699-ben egyesült a rom. kath. vallásfelekezettel, s az akkori érsek helyébe többet nem neveztek. Nehogy az egyesültek a visszatérés iránt hajiamat vegyenek, újra helyt rcálíllák: alíja két uj püspökség szerveztetett, egyik Szamosujvárra, a másik Lúgosra a Bánságban, s ezekkel együtt a váradi görög püspökség is alíja rendeltetett. ²⁾

Mart. 31-kén kelt cs. nyillparancsnál fogva a salétrom eddigi egyedfrussága jul. 1-étől megszünlettetett, de vigyázat alatt maradt. ³⁾

Ugyané napon a l ő p o r felsőbb engedély melletti gyártása s annak szabadítéki jegy melletti s határozott ároni árulása szabályoztatott. ⁴⁾

Ugyanő napon lepleztetett l e a L o s e n a u - e m l é k, mi a piskihí-dnál elrsett Losenau ezredes emlékére a fejevári várpiezra állíttatott. Aíja gránit, felső része öntött vas. Ezen emlék örökíti egyszersmind a vele eleseit cs. k. katonatisztekét is név-, és a zászlóaljak vesztességét számszerint feljegyezve. ⁵⁾

Apríl hó, 1853.

Apr. 2. A katonai személyeknek a magán használatra szánt fegyverek tarthatása korlát nélkülinek nyilvánított, s megengedtetett, hogy hat egynemű fegyvert minden feljelentés nélkül szállíttathatnak magoknak. ⁶⁾

¹⁾ Orsz. krmlap 1853. 132. 1. ²⁾ Sieb. Volkskalender 1847. 84. 1. ³⁾ Orsz. korirlap 1853. 345. 1. ⁴⁾ Ugyanott 1853. 348. 1. ⁵⁾ L. Hetilap 1853. 182. 208. 1. ⁷⁾ Orsz. korm. lap 1853. 144. 1. '

Ugyané napról elrendeltetett, hogy a kereskedők és gyártulajdonosok három hó alatt tözsczimeiket az illető megyei törvényszéknél bejegyeztessék. O

Apr. 20. Nyílt meg az első telegraph-vonal, mit valaha Erdély földén láttunk. Bécsből indáit Szegednek, onnan Dévának, Szászsebesnek és Szebennek.

Ugyané napról a büntető eljárás költségei Erdélyben is a több tartományoké szerint intézteitek el; többek közt kimondatott, hogy bár mely tanú utazását mértföldenként 10 krral időmulasztását, ha Szebenbe hitták naponként 24, ha máshová, 20 pkrban megtéríttetheti magának. ²⁾

Apr. 24. Az ipartanodai tanár-jelöltek mikénti vizsgálása szabályoztatolt. ³⁾

E hó folytán nálunk csodálatos természeti tűnemény hozta az emberek figyelmét mozgásba, a régieknél is ismeretes úgynevezett, asztalírás. Az egész ország s tán Európa nagyja, kicsinye kis asztalok köré ült s ujjjaikból lánczolatot alkotva, asztaltánczoltatással foglalkozott. ⁴⁾

Május hó, 1853.

Máj. 1-én a magyar törvényekben szokásban volt homagiumot, vérdíjt egy miniszteri rendelet eltörölte. ⁵⁾

A forradalmiaktól elkobzott vagyonok ellenében felmerülhető magán követelések kiegyenlítésére számolási bizottmány állítatott fel, mely Szebenben e nap működését megkezdette. ⁶⁾

Máj. 3-ról a tanulók tanulmányi bizonyítványa bélyeg alá jött. Ha a bizonyítvány félévet foglal magában, 6 kros bélyegre lön irandó, a többi félév mindenike 6 kr pótlékot vont maga után. ⁷⁾

¹⁾ Orsz. kormánylap 1853. II. 85. 86. 1. ²⁾ Ugyanott 1853. 149. t. ³⁾ Ugyanott 1852. 196—214. 1. ⁴⁾ 1. a Hírlapokat. ⁵⁾ Orsz. t. és kormlap 1853. 192 1. ⁶⁾ Ugyan tt 1853, 137. 1. és II. pszt. 102. 1. 1854. 458. 1. ⁷⁾ Ugyanott 1853. 341. 1.

Máj. 6-kán a kalholikus valláshoz tartozó gyermekek más iskolába jártatása korlátok közé vettetett. ¹⁾

Máj. 10-kón Topler Simon, volt ügyvéd, Marosvásárhely kir. város több országgyűléseni követe, képviselője, fogságában meghalt.

Máj. 17-kón az árvái bizottmányok kezeiése alatti árvái vagyonokat a kormány pónztárszerű kezelés alá vetette. ²⁾

Máj. 29-kén kelt cs. nyiltparancs tudtára adá Erdélynek, hogy az ausztriai, 18ii-ben szerkesztett, á t a l á n o s p o l g á r i t ö r v é n y k ö n y v sept. 1-én ide is be f j g hozatni; azonban a hon némely jogviszonyai figyelembe vételével, milyenek a házassági, örökösödési kérdések. Egyszersmind kimondatott, hogy minden, a hatályba lépés előtt keletkezett vagyoni viszony a régi törvények alapján lesz eldöntendő. ³⁾

Ugyané napon kell cs. nyiltparancs a nemesi jóságokon fekvő királyi jogot, melynél fogva a jóság nota és kihalás esetén a fiskusra szált, melynélfogva némely családokban jóságot csak is fiak örököltek, az úgynevezett ő s i s é g é t , melynél fogva a családi jóságot örök áron eladni nem lehetett, — sept. 1-től hatályon kívül tette. Mely által a nemcii birtok természete, melyen eddigi alkotmányos életünk nyugodott, egészen más színezetet váltott. ⁴⁾

Junius hó, 1853.

Jun. 8. S e p s i - S z e n t g y ö r g y r e , Háromszék praetorialis helyére, olasz ós goth stylben szép és emeletes k ó r h á z at építettek, mely e napon mint járási kóroda, Ferencz-József kóroda név alatt nagy ünnepélyek között megnyílt. ⁶⁾

0 Orsz. korm. lap 1853. 341 1. ²⁾ Ugyanolt 1853 351—76. 1854. 828. 1. ³⁾ Ugyanott 1853. 386—93 1. ⁴⁾ Ugyanott 1853. 393.1. ⁶⁾ Hetilap 1853. 310. 1.

Jun. 17-kón ifj. Szász Károlyné, szül. Szász Polixéna, kitől Iduna álnóv alatt érzelemteljes versfüzetet birunk, Nagy-Iörözsön, hol férje akkor tanárkodoit, fiatal korában elhalt.

Jun. 19-kén a szász nemzet közt virágzó Verein f. Landeskunde czimü honbuvárlati egyeslet, tizedik nagy gyűlését tartá Medgyesen.

Jun. 21. Az elemi kártételek miatt kapni szokott adó-elengedéseket, hogy mi formán kelletik ez után kérni, közzé tétetett. ¹⁾

Jun. 26. Az álladalmi tisztviselők díjjárandósága ugy szabályoztatott, hogy az kezdetét azon hónap végével veszi, melyben kineveztetőse tudtára adatott, vagy ha más helyre tétetelt át, azon hó végével, melyben hivaftal-helyére érkezett; a dijhuzás megszűnése pedig azon hónap végére tüzetett, melyben szolgálatát bevégezte. ²⁾

Jan. 27-kén Fákéban, Háromszéken, 7 ház s 14 csűr égett le.

Julius hó, 1853.

Jul. 1-én lépett hatályba a bírói hatóságok új szervezete s új ügyrendtartás?. ³⁾

Jul. 2-árói kormányzói rendelet, a vadászatra nézt szabályokat állita fel, többek közt a mart. 1-től aug. utójáig terjedő időköz kimélősi időnek nyilvánított s kimondatott, hogy ez idő alatt csak süldőt lőhetni; a kopászatot jul. végéig merőben betiltá; be a vadak kapláanal fogását azon indokból, nehogy ember vsgy vadászeb törbe kerü'jön. ⁴⁾

Jul. 5. A sajtoló-ólesztő szabad áruvá lön, füsxerkereskedőiak árulni kezdők; a serházak roppant árcn-

¹⁾ Orsz. kormlap. 1854 II. 125. 1, ²⁾ Ugyanott 1853. 737. 1. ³⁾ Ugyanott 1852. 218 • 3I«. I. 1853. 643—67. 1. ⁴⁾ Ugyanolt 1853. II. 143. 1853 II. 1. 1.

dái országszerte leestek, több serház bezáratott; kitűnt, hogy a serivás még nem terjedt el hazánkban. ¹⁾

Jul. 7-kén a takaró k-p é n a t á r a k feliülítése s folyamatban tartására tüzetes szabályzat jelent meg. E szerint minden város állíthat takarékpénztárt, részvényeken, a nyereségek után a részvényesek osztalékhoz jöhetnek. ²⁾

Jul. 11-kóá Dobrán 11 ház leégett.

Jul. 12-kén a magán-vámokra, melyeknek a községi vámok is, azon rendelet kél, hogy azok, kik negyvennyolcz előtt fizetés-mentesek voltak, melynek a nemes emberek, — ily vámot ezután sem fizetnek. ³⁾

Jul. 16-kán Szentlélekken, Kézdivásárhely mellett, 36 ház s 22 csűr égett le.

Jul. 17-kén a mesterlegények Svájcba leendő vándorlása, az ottan uralkodó népszellem miatt betiltatott. ⁴⁾

Jul. 20-kán Szász-Régen körül oly jégeső hullott, hogy az apraja is gulambtojás nagyságú volt; innen Udvarhelynek és Brassónak vonult, hol foltonként a határokat teljesen semmivé tette.

Ugyané napról kelt rendelet a sorsjátékokat korlátolja. A külföldi lottériákra tenni vagy gyűjteni betiltatott; be az, hogy az Országban bár mi csekélyégei is engedély nélkül lehessen lotteriazatni, s még engedély mellett is számokkal nem, hanem csúik nevekkal létesíthető. ⁵⁾

Jul. 24-én Gyergyó-Síentmiklós mellett, a székelyföldön, hajtóvadászat közben egy három mázsás medve esett el.

Jul. 28-kán nyílt meg a maros-vásárhelyi kórház, mely nlírás s közrovatai által létesült, s mi Schwarzenberg-Károly-kóroda nevet nyert. Tizenhat szoba van

) Orsz. kormánylap 1853. II. 145. 1. ²⁾ Ugyanott 1853. II, 146. 1, ³⁾ Ugyanott 1853. 330 I. ⁴⁾ Ugyanott 1853. 738. I. ⁵⁾ Ugyanott 1853. 901—15. 1.

AZ OSTROMÁLLAPOT KORA. 1853, U.

benne. Alaptőkéje (1854 sept.) volt 24,012 ft, melybe benne van a bukaresti orvos dr. Viola 500 aranya, mit egy látogatása alkalmával ily célra szülővárosának telt vala le. Alapítvány 12 betegre van, a többi betegért vagy maga vagy helységre fizet. Már az első évben, tehát fél év alatt, 242 beteget ápol. *)

Jul. 29-kén új büntető perrendtartás jelent meg. ²⁾

Augustus iió, 1853.

Aug. 1-én a közlekedés s áruforgalom gyorsítása érdekében, a vámhivatali eljárásban tetemes egyszerűsítés hozatott be. ³⁾

Aug. 5-kén Kis-Csűrőn, Szeben melleit, 76 száz gazda leégett.

Aug. 9-kén rendelet kél, mely a nyomatott hirdetmények postáni küldését olcsóvá kívánván tenni, azok latját egy krra határozta; kikötetett azonban, hogy az ily levelekre név és dátumon kívül egy betűt sem szabad írni, s hogy kereszt papírszalag alatt adassanak postára, hogy meg lehessen olvasni. ⁴⁾

Aug. 18-kán Szász-Lénán, Kolozsvár melletti magyar faluban, 47 ház s 21 csűr lett hamuvá, s így csaknem az egész falu.

Aug. 21-kén estve a nyugoti láthatár felé üstökös tűnt fel. Üstöke három lábnyi hosszúnak tetszett. A Berenicze fűrtéi s nagy medve közt mutatkozott, 20—25 foknyira a láthatár felett.

September hó, 1853.

Sept. 1. Az általános ausztriai polgári törvénykönyv e nap lepett hatályba. E nap szűnt meg tehát

0 Hetilap 1854. sept. 20. 2) Orsz. kormány lap 1853. 754—895.
³⁾ Ugyanott 1853. 526—628. 1. 953—990.1. ⁴⁾ Ugyanott 1853. 928.1

az eddigi magyar codexek — Verböczi Tripartituma, az Approbata és Compilata jogérvőnye, melyek aegise alatt századokig álltunk.

E napon szűnt meg az ősiség is, a negyvennyolcz előtti birtok viszonyok talpköve. E nap tette tönkre sok főúri család öröklési reményeit; mert a leányok, kik a nemesi jószágból eddig csak úgynevezett leány-negyedet kaptak, e naptól fogva osztozókka lettek. ¹⁾

Ugyané napon a vagyombukásis rendeztetett, új csöndrendtartást kaptunk. ²⁾

Ugyané napról a zsidók házassági ügye szabályoztatott, házassági pereikre nézve a rabbiság hatásköre megszüntettetelt s az ily perek birói hatóságok elé rendeltettek. ³⁾

Sept. 3-kán Földváron, Brassó mellett, 47 ház s ugyanannyi gazdasági épület lett hamuvá.

Sept. 8-dika nevezetes nap. Kossuthók a magyar Szt koronát, a hon határán a földbe ásva hagyták ide: hosszas nyomozódás után, e napon megtalálták, Budára vitték, hol közszemlére volt téve, hogy a nép meggyőződjék. A megtalálás helyén kápolnát emeltek.

Sept. 11. A jezsuiták, kik Erdélybe a szerzet eltöröltetése óta (1773) nem jártak, missiót küldének be, mely e napon szónokatait Szebenben megkezdé; emlékére Szeben, Kolozsvár, Brassó templomaiban missió-keresztet állítottak.

Sept. 16. Menekült hazánkfia gr. Wass Samu, ki Californiában pénzverdét állított, s engedelem mellett haza jött volt: e napon hagyta el újra Kolozsvárit, illetőleg hazáját.

Sept. 23-kán Nagy-Rápolton, Szászváros mellett, 223 ház s így csak nem az egész falu leégett.

i) Országos kormánylap 1853. 386—93. 1. ²⁾ Ugyanott 1853. 670—730. I. ³⁾ Ugyanott 1853. 409. 741. 915. 1.

Ugyané nap Kozma Imre, Belső-Szolnok egykori főispánja, élte 64. évében, meghalt.

Ugyané napról a magán-gymnasiumokban a német nyelv föltétlenül köteles tantárgynak nyilvánított, s reá hetenként legalább is 3 óra szabatott. ¹⁾

Sept. 28. Lepleztetett le a forradalomban elesett Scariatin orosz tábornok emléke, Segesvárit.

Október hó, 1853.

Oct. 2-kán kelt rendeletnél fogva, a zsidók birtokképesége ismét az 1848 előtti állásba tétetett vissza, melynél fogva ingatlan javakat ismét nem szabad szerezniük; de azért folyvást szereztek. ²⁾

Oct. 5-ről a bábak oklevele oda módosított, hogy az ausztriai birodalom akármely részében érvényes. ³⁾

Oct. 4-kén az adók kivetése, beszédese, beszolgáltatása tárgyában ideiglenes részletes rendszabály bocsáttatott közre. ⁴⁾

Oct. 25. Szász Károly, volt enyedi tanár, országgyűlési követ, képviselő, 1848-ban a magyar belügyminisztériumnál államtitkár, több jogi és történelmi dolgozatok szerzője, Márosvásárhelyig élte 56 évében, szélhűdés következtében meghalt.

: Oct. 31. A fiscalis directoratus helyébe felállított kamarai ügyészség pénzügyi ügyészséggé alakult, s a királyi jogügyek és alapítványi ügyek igazgatósága működési körét átvette. ")

Oel. vége felé a fenyves havasok az ország több részeiben lángban vannak, s több napokig égnék, mint gyaníták, a lakosok gyújták fel, hogy télire ingyen tűzifát eszközöljenek, minthogy a szárazfák fajzása szabados.

¹⁾ Orsz. korm. lap 1853. 1003 1. ²⁾ Ugyanott 1853. 995. 1, ³⁾ Ugyanott 1853. 1005. 1. 1854. 407., 1. ⁴⁾ Ugyanott 1853. II. 188—251 1. 5) Ugyanott 1853. II. 158. 1.

November hó, 1853.

Nov. 1-én lépett életbe Erdélyben az utvám. E vámok az álladalmi utakon lőnek fizetendő, a többi országút vámmentes maradt. Az utak hosszában vámházak, sorompók, vámszedések, utörök állíttattak fel. A vám méri földönként nehéz marhától 1 kr-ra szabott. A 10 ölnél rövidebb hidak vámmentesek maradtak; a hosszabbak osztályzat alá jöttek: a rövidebbek vámjá 1 kr, a leghosszabbaké 3 kr-ra tétetett marhájától. S a vámfizetés mindenre egyaránt kiterjesztetett. ¹⁾

Ugyané naptól az adópótlók minden egyes adóforinttól 11 kr-ra emeltetett. ²⁾

Ugyané nap nyílt meg a közlekedésnek az utmetszós, melyet a kormány a Tömös szoros könnyebb járhatására a Predjál hegyen át Oláhország felé vágatott.

Ugyané naptól fogva az előfogatok díjazása az eddigi 5000 ölös méri földek helyett, 4000 ölös mértföldek szerint kezdetett. ³⁾

Ugyané nap Marosvásárhely, Szeben, Brassó, Kolozsvár mintájára, házosztályadó helyett, házbéradót kezdett fizetni. ⁴⁾

Nov. 3. Kozma Pál, volt zarándmegyei főispán, később főkormányszéki tanácsos, Zarándmegye leirója, élte hanyatló éveiben, Aradon, meghalt.

Nov. 18. Minthogy a közsögek, városok az elejökbe szabott évi költségvetések előleges kimutatása elkészítését elhanyagolák, arra utasítottak, hogy a jövő novemberben kezdődő évre azt okvetlen megtegyék, mire nózt mintákat kaptak. ⁵⁾

Nov. 19. A kolozsvári színház kormányzását a fennálló színházi országos választmány e naptól fogva úgy

0 Orsz. korm. 1. 1853. 318—330. és II. 163. ²⁾ Ugyanott 1853. II. 258.1. ³⁾ Ugyanott. 1853.841. ⁴⁾ Ugyanott 1853. II. 255. 1. ⁵⁾ Ugyanott 1853. II. 172. J.

kezdő kezelni, hogy egyszersmind a működő társaság deficitjéről is kezdett gondoskodni. Mi azonban nem sokat tartott.

Nov. 20-kán Nagy-E ny e d e n a rom. kath. templom, mi a forradalom alatt 1849. jan 9-én a várossal együtt leégett, újonnan építette, ismét megnyitattott.

Nov. 23-án Henter János, volt ítélőmester, élte hanyatló korában, Udvarhelyt, hol lakást vett vala, meghalt.

Nov. 29-kén az erdélyi gazdasági egyesület Kolozsvárit terménytárlatot nyitott meg, melyben különösen a gyümölcsfajok voltak képviselve, 191 alma- s 42 körtvefaj állítatván ki; az egyéb termények kiállítása gazdáink ösztönhiányát árulá el. Mintegy 2000-en látogatták meg.

December hõ, 1853.

Dec. 4-kén rendelet kél, mely az elhalt kereskedő özvegyét felhatalmazza, hogy a kereskedést férje czirne alatt tovább folytathassa; azonban ha saját nevére kívánná átruháztatni, akkor engedélykérés és pénzalap kimutatásra utaltatott. ¹⁾

Dec. 19-kén Szeben felett zugó felleg vonult el, mely a téli idő daczára villámokat szórt.

Ugyanê napon kelt cs. rendelet a katonai altisztek és közlegények számára polgári szolgálatokat nyit, s erre nézt az álladalmi alsóbb kezelési szolgálatokat kiválólal ezekkel rendeli betöltetni. ²⁾

Dec. közepén tanusitva volt, hogy a szerencsétlenségek csoportosan járnak. Több felöl tudósittatánk finom ra falási merényletekrõl; a legnagyobbat Kolozsvárit követék el, hol a harminczad épületet verték fel: a rabló hivatalos pofával ment be az õr mellett, s mintegy 70,000 pfítat vitt el.

Dec. 20-kán az utak érdekében Erdélyre is alkalmaztatott a rendelet, hogy a 6 hüvelyknél keskenyebb kere-

») Orsi. korm. lap 1863. 1134. 1. ²⁾ Ugyanott 1853. 1135. 1. 1854. 147. 193. 1.

kü sz ek e r e k r e 30— 60 mázsánál többet rakni nem szabad, s azok taisbornélktti megkötése pénzbüntetés alá vétetett. *)

Dec. 24-kén kelt a belügyminisztérium első döntő rendelete a tagosítás ügyében, melynek folytán Erdélyben is megkezdődött a commassatio körüli mozgalom.

Ez évben, a vidéki parancsnokságok bejelentése szerint, Erdélyben 65 medve, 685 farkas ejtetett el. És pedig a fejérvári vidékben 8 (nedve, 167 farkas, a kolozsvárban 1 medve, 165 farkas, a beszterczeiben 25 medve, 134 farkas, az udvarhelyiben 18 medve, 118 farkas, a szebeniben 13 medve és 101 farkas. Mi elég nagy szám ugyan, de azért a lefegyverzés óta, főleg a farkasok folyvást okozták a roppant károkat.

Ez évben, Erdély összes tanodáiban 121 tanuló jelentkezett érettségi vizsgálatra, kik közül 111 a vizsgálaton szerencsésen átesett s bizonyítványt nyert, négy még egy évre visszautaitatott, 6 nem állott elő.

A jövő évre a do há ny t e r m e l é s i adó, azoktól, kik saját számokra „ saját földjükön akarnak tenyészteni, négyszeg öletől 2 krról 4 krra emeltetett.

Az IS54-ilt év.

Január bõ.

Jan. 1 —én újonnan alkotott v á m j e g y z é k lépett életbe, mire nézve új részletes tarifa bocsáttatott közre. ²⁾

Ugyanó n ipon lépett hatályba az uj ü g y v é d i rendtartás, mi felett terjedelmes rendelet kelt. ³⁾

Jan. 15-ikről a földesuraknak negyedik k á r p ó t l á s i előleg utalványoztatott. ⁴⁾

0 Orsz. korm. lap 1854. II. 6. 1. ²⁾ Ugyanott 1853. 1448. stb. 1. ³⁾ Ugyanott 1853. 1104—21. I. ⁴⁾ Ugyanott 1854. 1} J2. 1.

Jan. 18-kán kelt hirdetményénél fogva, a családfő, azon fiu, ki a család fentartásában nélkülözhetlen, katonaköteleze 11 sógtőle mentté tétetett. *)

Ugyané napon Síikéi Károly, a bukuresti ref. papságot alapító Sükei nagyobbik fia, ki mint szépműtáni író jeleskedett, s később hebegése daczára szép eszéért a losonczy gymnasiumhoz tanárságra hivatott, mintegy 30 éves korában Losonczon meghalt.

Ugyané napon nyílt meg ujlag Szászvároson a Casinó, mely 1847-ben alapult, de a forradalom utána többiekkel együtt be volt zárva. ²⁾

Jan. 20. Dr. Barra Imre, Kolozsvár városi főorvos, mint Kolozsvár nővilága kedvencz doctora, szélhűdés következtében meghalt. Mező-kövesdi Újfalvi Sándor, volt királyi hivatalos, megragadva a közrészvétet, emiélkkő felállítását indítványozá, mire csak hamar mintegy 900 fiat irtak alá; Kagerbauer Antal építészünk, emléké a köztemetőben még azon évben felállítá.

Február hó, 1864.

Febr. 5. A magyarhoni tótok házaló kereskedése a fennebbi eltiltás alól kivétetett. ⁵⁾

Febr. 7-ke éjjelén Fogarasvidéken a cs. gyorskocsi nyolcz farkassal találkozott. A postakocsis el kezdett trombitálni, de hasztalan. A conducteur leszállott s miután fegyverét egyikén e vadaknak szóttörte, csak akkor vonultak 30 - 40 lépésre oldalvást, a hol egész nyugodtan megálltak. A kocsi minden baj nélkül tovább haladt.

Febr. 23-kán a kormány az ausztriai n. bank igazgatóságával egyezményre lépett. Ennek alapján a bankjegy kényszerforgalma továbbra is megmaradt; azonban

») Orsz. korm. lap 1854. II. 13. 1. ²⁾ Sieb. Bote 1854. 34. sz. ³⁾ Orsz. korm. lap 1854. 177. 1.

megígértetett, hogy az álladalom igyekezni fog, hogy a banknál kötelezettsége tisztázására évenként legalább 10 milliót fizessen, s ezt a mennyiben a várnákból bejövő ezüst pénz engedi, érezpénznemben ígérte, hogy a bank is minél előbb azon helyzetbe hozassék, hogy ércpénzzeli váltásait megkezdhesse. ¹⁾

Febr 25-kén Kolozsvárit a nemzeti színház javára tánczvigalmat rendeztek, melyben 18 uri gyermek jelmezben jelent meg, a leánykák némelyike virágnak volt öltözve, a löbbi idegen nemzetek diszöltönyét viselte.

Febr. 26. Kántor Gerzsonné, született Schröder Zsófia, a magyar dráma hajnalának egyik első rangú csillaga: Sapho, Octavia, Malborough hercegnő, s hasonló tragikai jellemek művészi személyesítője, kit mind játéka, mind megrázó szónoklatáért kora igen tisztelt, — Marosvásárhelytt, hol végső napjait gr. Lázár József udvarában tölté, 60 éves korában meghalt.

Febr. 28. A gyógyszerész tanítványokra a tanulási óv négyről három évre szállíttatott. ²⁾

BKartlus hó, 1854.

Mart. 1. Balla Mihály, volt kir. táblai ülnök, jeles törvénytudó, országgyűléseinken a conservatívek egyik szó-noka, hanyatló napjaiban, Marosvásárhelytt meghalt.

Mart. 5. Magyarország katonai és polgári kormányzója Albrecht főherceg, a Tiszától felindulólág a M a r o s folyón, a Hunyadi gőzössel hajózást kísértett: bár nem messze hatolhatott, uj reményt kapánk arra, hogy Erdély e tekintélyes folyoján egykor gőzösök füstölögnek.

Mart. 8. Kihirdettetett, hogy oly föld, mely a telekadó behozatala átán tétetett termővé, 15 évig adó-mentes marad. ³⁾

¹⁾ Orsz. korm. lap 1854. 63. 1. ²⁾ Ugyanott 1854. I. 84 1. és 353 1. ³⁾ Ugyanott 1854. II. 23. 1.

Mart. 10. Az emigráció ábrándosabb tagjai beküldött emissariusok által, olasz mintára, titkos kormányt állítottak, mely az országot megyékre, járásokra osztotta; mint a hadi törvényszéki Ítélet mondja, marosvásárhelyi professor Török János, martonosi Gálfi Mihály s nagyváradi Horváth Károly, Háromszéken teleki birtokos, saját székeikben főnökséget fogadtak el, s közreműködtek: — minek következtében pár év előtt elfogatván, ítéletesen e napon Marosvásárhelyt! felakasztattak. — Nem soká a hivatalos lap mintegy 30-nak hozá még Ítéletét, kik mint járásfőnökök tizen négyen szintén halálra voltak Ítéelve, de ítéltök rabságra lön kegyelmezve, s később kegyelmet kaptak.

Mart. 11-kén a Szebenben székelő főbányabíró-sági tanács felosztatott, bírói hatásköre az ottani országos főtörvényszék és a Zalathnán székelő tartományi bányabíró-ság közt osztatott fel. A bányajogok igazgatására pedig ideiglenes bányakapitányság rendeltetett, Zalathnáni székhelylyel. ¹⁾

Mart. 14-kén nyílt meg a szolnok-szeged! vaspálya, s így Erdély délkeleti fősze is közelebb jutott a vasút jótékony befolyásához.

Mart. 22-kón kezdé működését az orsz. főtörvényszék mint bányabíró-sági másodfolyamodási hatóság. ²⁾

Mart. 27. A kolozsvári országos színház épülete os diszitményei javítására nem levén elegendő alaptőke, a színházi választmány gr. Mikó Imre vezérlete alatt a kormányhoz folyamodott, hogy alaptőke szerzését engedné meg. Ennek alapján e napon felszólítás kelt, mely évenként fizetendő 5 pftos részvények aláírására hívta fel a magyarságot; a felszólítás viszhánggra talált, mintegy 600 részvény lön aláírva; s mindjárt más évben a begyűlt pénzből a színház hátulsó ré-

>) Oriz. k. lap 1854 1111 1. ²⁾ Ugyanott 1854. II. 114. I.

szére emeletes épület vonatott, melynek alsó része öltöző-szobákká, felső része diszitmény-festő teremmé alakíttatott.

Mart. 28 Ez ideig az okmányok oiy pspirra Írattak, mely megbélyegezve jött áruulásba ; e napon kihirdető a kormány , hogy csak is b ó l y e g j e g y e k e t fog alkalmazni. De meghatározottatott, hogy azokat csak is bizonyos közép-nagyságu papirra lehet ragasztani. 1)

Ugyané nap Lokodi György, kir. ügyész, törtó-netbuvár és pomologus, Marosvásárhelytt meghala. Marosvásárhely története mellett a vajdák alatti korszakot is tanulmányozta ; de iratai kéziratban maradtak.

Mart. 31-ről a temetők jókarba állítása, körülkerítése, tisztán tartása érdekében rendelet kelt, mely egyszersmind intézkedett, hogy a községek ragályos betegségben elhaltak számára, tovább tartás végett, halottházokat álliítsanak ; valamint az is tudtul adatott, hogy a ki kriptát akar állíttatni, köteles a kerületi hivatalokhoz engedélyért folyamodni. 2)

Ugyané nap estvójén a kos-jegy mellett ü s t ö k ö s ttnt fel, 20 fokkal a nyugoti láthatár fölött; üstöke a láthatártól felfelé volt fordítva, sokat hasonlított a mult év augusztusában látotthoz, mely ugyan csak e tájt val8 látható.

Ugyáne nap Szöllősi Ferencz, ki fiatalabb éveit török földön töltö, s később „Napkeleti képek" czimii munkát adott ki, — a forradalomban) hivataloskodása után kegyelmet nyervén, a Bánságban, Oráviczán 48 éves korában meghalt.

April hó, 1854.

Apr. 3. Hogy a községi előljárók, falusbirák, mely esetekben tartoznak birói küldöttkép fellépni, arról utasítás tétetett közzé. 3)

») Orsi. korm. lap 1844. 182. 1. 753. 1. 5) Ugyanott 1854. II. 27. 1. ») Ugyanott 1854. 199. 1.

Apr. 4-kón Magyar-Igenben 52 lakház s mellék épület lett tűzvész áldozata.

Apr. 6. Z'ykfalvi Zoyk Miklós, Nagyenyeden a természeti tudományok tanára, ki mind ritka tudománya, mind emberbecsülése által magának kiváló köztiszteletet vívott valaki, meghalt Enyeden, hol a tanoda elpusztulása után elvonultan élt. Több kéziratai maradtak.

Apr. 12—13-a közti éjjelen hazánk legépebb, legművéssibb ősepitménye, a XV. század remeke, mit Hunyadi János főkormányzó építtetett s Bethlen Gáboi fejedelem tovább terjesztett, a szép Hunyadi vár, gondatlan lángok marta-léka ion, benne a fiscalis uradalom igazgatósága székelvén. Még mind úgy áll, de remélhetőleg, mint ép ily állapotjából negyven év előtt, — ismét helyre fog állíttatni.

Apr. 14-éről a h a l a k k a l ! k e r e s k e d é s nagyban és kicsinben szabad áruczikknek nyilváníttatott. *)

Apr. 20-án Ausztria és Poroszország közt kölcsönös védős daczsövetség kötöttet. ²⁾

Apr. 24-ón ülte Ferencz József császár fejedelmi nászát Bécsben, Erzsébet bajor királyi hercegníffel, mely ünnepélyre Erdélyből is küldöttség jelent meg.

Apr. 25-én kezdődött M-Vásárhely kórodájában a szemgyógyítás, dr. Knöpfler ügyes keze alatt. ³⁾

Apr. 27. Miniszteri rendelet köröztetett, mely által az emigratio forradalmi propagandája pénzjegyei, jelesen az Amerikában kiadott Kossuth-féle dollárjegyek behozatala, váltása és tartása fogság és pénzbeli büntetés terhe alatt megtiltatott. ⁴⁾

Apr. 30. Ausztria tartományai nsgyrószének politikai

i) Orsz. korm. lap II. 30 1. . Ugyanott 1*54. 712. 1. ³⁾ Heltlap 1854. sept. 2\ ⁴⁾ Orsz. korm. lap 1854. 234. 1.

uj szervezet⁹ készen levén — azok közt Erdély szervezése hatályba léptetésére maj. 29-e tüzetett ki. ')

E hó folytán Kolozsvárt! nagyvárosi ragálykép, több öngyilkosság merült fel.

Május hó, 1854.

Máj. 1-étől fogva a cs. k. posta-gyórszekőr, mely Kolozsvár és Csernovicz közt eddig hetenkint egyszer indult, kétszer kezdett indulni.

Ugyané nap vette kezdetét Szamosujvár város utczái lámpákkali világítása.

Ugyancsak e hó elsején Stöger Béla a n. színház eddigi tagja, Kolozsvárit, a fennakadt conservatoriumot pótlendő, énekiskolát nyitót meg, mely mind e napig nagy pártolásnak örvend.

Máj. 6-kán Szerdahelyit, e vizszegény szász városban harmadszor volt égés: 15 lakház, 23 gazdasági épület lett hamuvá.

Máj. 14-kén Naszódon, az egykori határőrezred központján, önálló postaállomás nyílt meg Beszterczével hetenként kétszeri közlekedéssel.

Máj. 15-kén Tancsi Földvári Farkas, nyugalmazott főkörmányszéki tanácsos, azelőtt ítélőmester, élte 62 évében meghalt.

Máj. 18. Zsombori Miklós, a M.-N.-Zsombor család egyik ágának végsarja, szárazbetegség következtében élte 35-ik évében meghalt. Nővére 1850-ben egy kis kulcs lenyelése által vetett végett ifjú életének. A gyermekeitől megfosztott anya, Alsó Rózália, fia halála után pár hónappal pisztolylyal föbe lőtte magát.

Máj. 23-kán Nagy-Enyeden marhavész ütött ki, A csordában a tehének csak hűlni kezdetek, rögtön téj és

czukrosvizet alkalmazlak, mi a csordát mintegy 25 darab elvesztése után megmenté. Mérges növénynek tulajdoníták, de bonczohís után se tudták determinálni. E vész csak is pár tized előil fordult vala elő még, de ez időtől igen gyakori lön hazánkbsn.

Máj. 26-ról az e b d ü h és következményei meggátlására részletes utasítást kaptunk. ¹⁾

Máj. 31-kén Kolozsvártt, a népkertben, a régi kis úszoda helyébe Chavanne tábornok és vidéki parancsnok közreműködése, közadakozás, s részvények alapján terjedelmes s egészen lecsapolható úszoda nyílt meg.

Junius hé, 1854-

Jun. 1-ón a dézsi és k.-fejőrvári megyei törvényszékek mint első bányabíróságok folyamodási működésüket megkezdtették; valamint a Zalatnára állított ideigl. bányakapitányság is. ²⁾

Ugyané napon nyílt meg a kormány által nyitott, s az országos Károlina-kórházzal összekapcsolt szegénygyinózet Kolozsvártt, mely e szerencsétleneket azon javadalomban is részesíti, hogy az e vidékbeli szegény sorsú világtalanok kincstári költségen szállíttatnak ide-

jún. 4. Erdély politikai és bírósági közigazgatásának véglegesnek nevezett szervezete e napon kapott legfelsőbb megerősítést. Ennek alapján Szében a közigazgatás középpontjának, s fővárosnak neveztetett, mi által azon rangba lépett, melyen a nemzeti fejedelmek alatt Fejérvár, s az utolsó időkben Kolozsvár állót!. ³⁾

¹⁾ Orsz. k. lap 1854. 2H5. 1. ²⁾ Ugyanott 1854. II. 11». 1. 1855. 24Í, 1. ³⁾ Ugyanott 1854, 254—12, 1.

Jun. 7-kén az orosz sereg a Pruthot átlépven, kiűtött az orosz-török háború szomszédságunkban, melyben a törököt Anglia, Franciaország és Sardinia tettelesen, Ausztria pedig Oláhbonban tett fegyveres fellépése által támogatá. Bár később Krimiába tétetett a csatatér át, Erdélyben az élelmi cizkekben oly drágaságot idézett elő, hogy a törökbuza, mely a háború után, nagyvékájától 30 p. kr lön, akkor 2 pft, a tisztabuza, mely később 1 ft, akkor 4 ft volt.¹⁾

Jun. 8-án Oláhbonban egy lábnyi magasságú hó esett.

Jun. 15. A kormányzóág e napra csődöt hirdetett egy Kolozsvárt felállítandó fűvészkeri kertészi állomásra, mely kert a k.-monostorutczában az itteni sebészi tanfak segédeszközéül már régibb idő óta áll.

Jun. 16. Abirói hatóságok a büntető ügyekben részletes ügyrendtartást kaptak.²⁾

Jun. 21-kén cs. nyiltparancs kelt, mely az úrbéri kapcsolat megszüntetése végrehajtását elrendelte, s a kárpótlás körüli alapelveket közzé tette. Atagositás, közhelyek, közlegelők feloszthatása kimondatott. Az urbériségek megállilására elvül állittatott, hogy urbériség mind az, mi 1819. jan. 1. az volt, vagy is azon évi összeírás vétetett alapul. A földbirtokosoknak pedig a kárpótlás kiadása meg-hagyatott.³⁾

Jun. 22—24-e közt különböző pontokon és időben borzasztó vihar dühöngött. Többek közt Enyed közelében a néprege által elhirült két óriás fűzfa egyikét, 22-kén, elsodorta.

Jun. 25-én nyilt meg az ev. reformatusok ez évi zsinatjok, Zilahon.

Jun. 26-án cs. k. nyiltparancs kelt, mely a pétizbecsnek pengő pénzbecsre leendő visszavitele s rendkívüli állam-

») Lásd orsz. korm. lap 1851. 246. 717. 1. ²⁾ Ugyanott 1854. 306—446. 1. ³⁾ Ugyanott 1854. 325. 1.

szükségek fedezésére, az ausztriai összes birodalomra 350—500 millió forint, 5 %₀-s kölcsönt vetett, melynek aláírása Erdélyben a következő három hónap alatt folyt le; egyesek és községekkel Erdélyben 13 V₂ milliót íratnak alá. ⁴⁾

Ugyan e napon Erdély végiegeinek nevezett felosztását közzé tévék. Erdély *1848-ig sajátos felosztással bírt, sajátlag négy részből állt: a magyar megyékből és vidékekből, székely és szász székekből s állott továbbá a Magyarhontól 1538-ban ideszakadt részekből. Magyar megye volt 13, székelyszék volt 5, szászszék volt 11, tehát összesen 29 törvényhatóság, melyek eredetöket részint Szt. Istvántól, részint a rá következőt első századokból hozták le. E felosztást József császár is megkíséértette eltörölni, ki előbb 10, később 11 megyére utóbb 3 kerületre osztá fel hazánkat; de halálával előbbi felosztására visszaesett. Most is előbb hat vidékre, most 10 kerületre oszták fel: nagy szebeni, brassai, udvarhelyi, maros-vásárhelyi, beszterczei, dézsi, szilágy-somlyói, kolozsvári, károly-fejérvári és szászvárosi kerületekre, ugyanannyi kerületi törvényszékkel.

E felosztás szerint az eddigi három nemzetről nevezett megyék és székek meglehetősen összevegyítették, mégis úgy vette ki magát, mintha a magyar megyékből 4, a szászszékekből 4, a székelyszékekből 2 kerület alakult volna. A kerületek összesen 79 járásra, s 31 vizsgálóbíróságra oszlottak. A szebeni kerületben volt 12, a brassai és beszterczeiben 10—10, a szászvárosiban 9 járás, a többiben 6—6, vizsgálóbíróság kerületenként 2—5. Legtöbb község volt a szászvárosi kerületben azaz 435, legkevesebb a károlyfejérváriiban azaz 189; legnagyobb népessége volt a szebeni kerületnek, 320,266 lélek, legkevesebb a k. fejérvárinak, hol 172,335 vala. A kerületi hatóságok székhelyei azon városokban lőnek

elhelyezve, melyekről a kerületek nevezetüket vették. Megkezdődött a kerületek berendezése, s nem árt megjegyeznünk; hogy a kerületi főnökségek többnyire katolikusokra estek. \)

Julius hó, 1854.

Jul. 2-kán kezdődött az unitáriusok évi zsinata, Kolozsvárit.

Jul. 3-kán gr. Bánfi Dénes, a főkormányzó Bánflaktól lejövvő grófi család egyik végsarja, a választi olasz izlésii kastély építője, lótenyésztésünk egyik előmozdítója, élte hanyatló korában, hol többire élt, Bécsben meghalt.

Jul. 5. Az ötödik úrbéri kápótlási előleg is utalványoztatok ²⁾

Jul. 6. A hivatalnokok, földbirtokosok, alapítványok s több mások, a kölcsön befizetés körül engedményekben részesültek. ³⁾

Jul. 29-n Ismét egy ménesünk ből fogyánk ki. Gr. Mikes Károly jó vérű ménesét e napon Kolozsvárit elárvereztető. \)

Augusztus hó, 1854.

Aug. i-én lépett hatályba a rendelet, hogy ezentúl a kereskedők az áruezikkék behozatali és kiviteli vámját ezüst húszasokban fizessék, mi által a rejtve volt húszasok elékerítése is czéloztatott. ⁵⁾

Ugyané napon helytartósági rendeletnél fogva meghagyatott minden téglavetőnek, hogy ezentúl egyforma nagyságú téglát égessenek: még pedig 12 hüvelyk hosszút s 6 hüvelyk szélest, s 2 1/2 hüvelyk vastagot, valamint az is, hogy jobban kiégessék; mely mustra azután fél ujjal kisebbre szabatt. ^{B)}

¹⁾ L. orsz. kormánylap 1854II 34—1121. ²⁾ Ugyanott 1855. 354—487. 1. ³⁾ Ugyanott 1854. 292—97. 345. 1. 348. ⁴⁾ Hirdetését Hetilap 1854. jan. 10. sz. ⁵⁾ Orsz. kormlap 1854. 291. 341. I. ⁶⁾ Ugyanott 1854. II. 114. 1,

Aug. 3-n rendeltetett, hogyminden kávéházi mulatság, szini előadás, hangverseny, mutatóvány kiállítás engedélye 30 kfos papíron adassék ki. ¹⁾

Ugyané napon az államügyesség beszerkezete s ügyrendtartása iránt tüzetes szabályzat tétetett közzé. ²⁾

Aug. 5-kén Töröcsvárt földrengés volt, mely az ottani vámhivatal veszteglő-intézete fedelét összerontá. Az ország beljébe nem volt érezhető. Meg kívánjuk jegyezni, hogy Erdélyben Brassóvidék és Töröcsvár, hol legtöbb a földrengés.

Aug. 8. Gr. Mikes Benedek, Háromszéken, a Bodza folyam partján üvegyárt állított, melynek megnyitását e napon ünnepié, s egy kedves elhunyt gyermekéről Margitgyárnak nevezte el. Csinosan küszürült üvegyártmányai szépen kezdének terjedni.

Aug. 9-kén a peresügyeken kivüleső jogügyekbeni birói eljárás iránt új rendelet kelt, melyt az nálunk is a birodaloméval egy alakba önté. Hatályba az új birói szervezettel lépett. ³⁾

Aug. 12-kén Antal János, az ev. reformátusok püspöke, királyi tanácsos, Marosvásárhelytt, hová Enyed elpusztulásával vonult, élte 88 évében meghalt.

Ugyané napon a kolozsvári dalszínész társulat nyári kórútjában, Szebenben, hol még eddig magyar társidat nem játszott, a „Kunok” czimű operával vendégjátékokat kezdett.

Aug. 18-kán végezték be a Szebenből Brassóig nyújtott telegraph-vonalt.

Aug. 22. A keleten kiütött orosz-török háború következtében Ausztria Oláhországot és Moldovát katonailag

¹⁾ Orsz. kormlap. 1854. 448. I. ²⁾ Ugyanott 1854. 490—543. 1. ³⁾ Ugyanott 1854. 546—538. 1 1853. 420—513. 1.

megszállván: a cs. csapatok Oláhország fedezésére, c napon indultak be.

Aug. 24. Bukarestből, egy nagy- bojárokból álló küldöttség jött Szebenbe, gr. Coronini cs. hadtest parancsnokhoz, a csapatok bevonulásáért Oláhhon háláját kifejezni. Mintegy folytatása volt azon tisztelgéseknek, melyeket Oláhország a magyar királynak s nemzeti fejedelmeknek századokon át hozott.

Aug. 28-kán az erdélyi iskolaügy vezetésérc iskola-tanács állíttatott fel Szebenben; működése hatásköre s illetőleg szabályzata közzé tétetett. ¹⁾

Ugyané napon kelt hirdetmény által az eddigi királyi városok: mint Medgyes, Brassó, Besztercze, Kolozsvár, Maros-Vásárhely, Szász-Sebes, Segesvár, Szamosujvár, Erzsébethváros, a városi hatóságok végső rendezéséig, nem mint a mezővárosok a járás hivatal, hanem a kerületi hivatal alá rendeltettek; egyszersmind Szászváros mezőváros is e kitüntetésben részesült. ²⁾

September hó, 1854.

Sept. 1. A császári csapatok Moldva megszállására, az Ojlozi- és Tölgyesi-szoroson e napon indultak be.

Sept. 5-kén Szászfenésen, 38 ház leégett.

Sept. 9-kén az orosz ellen egyesült török, francia, angol és szárd sergek Sebasztopolt, Oroszország leghatalmasabb kikötőjét a Feketetengeren — bevették, később febr. 8-kán erődjét hajószertárát légberepíték, mi Oroszországot a keleti tengeren hosszas időre összerontá.

Sept. 14-kén Brassóban a telegraph hivatal működését megkezdette.

Ugyané napról a magán vaspályák építhetésére adandó engedély mikénti kérése, megkaphatása, s azok épi-

¹⁾ Orsz. kormlap 1854. 739. 1. UgywfU II. 124. 1.

tését s folytatását tárgyaló rendelet jött létre, mely e tárgyra tüzetes utasítást adott. Az álladalom lemondván avaspályák kizárolagos birtoklásáról, Erdély is vaspályáról kezdett gondolkodni. ¹⁾

Sept. 27-én a minisztérium mindazon játékokat, melyek nem annyiban a játékos ügyességétől, mint a vakszerencsétől függenek, tilos játékoknak nyilvánította; s azok nyílt vagy zártkörűbeii nyerészkedő folytatását büntetés alatt betiltotta: a nálunk is ismeretes játékok közül meg vannak említve: a pharo, maccao, fiirbli, tardli s halberzwölf. ²⁾

Sept. 30-án Vermesen, liesztercz mellett, tűz ütött ki, mely 39,000 pft kárt okozott.

Október hó, 1854.

Oct. 4-én új bányatörvény bocsáttatott közre. ³⁾

Oct. 5—12-ke közti napokra, a kormány árlejtéseket hirdetett az ország különböző városaiba, s az állada Imi utak vámszedését haszonbérbe adta, mit többnyire idegen zsidók vettek ki.

Oct. 19-én a katonai számvevő hivatalok végkép szerveztetvén, a rendszabályok e napról megjelentek. ⁴⁾

Oct. 25-én Szerdahelyit, a szebeni nagy útban fekvő szász városban lüz ütött ki, mely nagy részét mege-mésztette.

Oct. 30-án a politikai szervezés az eddigi vidékek s vidéki hivatalok helyébe kerületeket s kerületi hatóságokat állítván fel, a kerületek szerinti igazgatás hatáskörébe e napon lépett. ⁵⁾

Bergai József, kolozsvári lyceumi nyug. tanár

)) Orsz. kormlap 1854. 742—49 I. 778. 1 ²⁾ Ugyanott I., b4 751. 1 ³⁾ Ugyanott 1854. 148 323 I ⁴⁾ Ugyanott 1854. 786. 810.1. ⁵⁾ 1854. 485. 1.

élte hanyatló korában meghalt. Szép ásvány-gyűjteményt hagyott hátra.

November hó, 1854.

Nov. 1-én az álla mi utak vámrendében több változást léptettek életbe. ¹⁾

Ugyané napon kezdődött, hogy a peres okmányokat nem bélyeges papírokra írják, hanem a bélyegjegyeket reá ragaszszák. ²⁾

Ugyané naptól fogva az adópótlék, mi országos szükségletek s az urbériségek kárpótlására szedetik, minden egyenes adó forintjáról 15 p. krra emeltetett. ³⁾

Ugyané naptól a cs. máhászekér Szeben és Temesvár közt, minden nap kezdett indulni. ⁴⁾

Ugyané nap lépett hatályba az új bánya törvény, mely által a bányaügy Erdélyben is ugyanazon kezelés alá esett, milyenben volt a birodalom több részeiben. ⁵⁾

Nov. 24-ről a külön posta'k ka li utazás tüzetesen szabályoztatott. ⁶⁾

Nov. 30-án a kerületi hivatalok alá helyzeti járás-hivatalok az eddigi alkerületi hivatalok helyébe ma léptek fel.

Ugyané napon léptek életbe az újonnan szervezett bíró hatóságok: úgymint a Szebenben székelő országos főttörvényszék, az ugyancsak oda helyezett álladalmi főügyészség, s az alája rendelt kerületi megyei törvényszékek. ⁷⁾

Ugyané naptól fogva a pénzti gyi felosztás is az új felosztás szerinti osztályt kapta. Erdély összesen hat járássra osztatott fel: a szebeni és brassói járás az illető politi-

¹⁾ Orsz. kormlap 1854. II. 128. 1. Ugyanott 1854. 753. II. 132. 1. ³⁾ Ugyanott 1854. II. 141. 1. ⁴⁾ Ugyanott 1854. II. 136. t. ⁵⁾ Ugyanott 1854. 652—710. 1. 774 1 819. 1 ⁶⁾ Ugyanott 1854. II. 1.1. ⁷⁾ Ugyanott 1854. 779. 1.

kai kerületeket foglalta magában, a más négy pénzügyi járás két-két politikai kerületre terjedett. ¹⁾

December hó, 1854.

Dec. 2-án az Európában felbomlott béke helyreállítása érdekében, Ausztria, Franciaország és Anglia közt, szövetség íratott alá. ²⁾

Dec. 11-én Brassó, Galacz, Jassi közt lovas-posta indult meg.

Dec. 15-ke volt az epedve várt nap, melyen az 1848 oct. 18-tól tartó osztrómáliapothat évi tartás után megszűnt. Erdélyben a katonai igazgatásnak tehát vége lett, s az osztrák lábra szervezett polgári hatóságok s bíróságok léptek helyökbe, a nélkül, hogy valami nagy különbséget vett volna észre a nép. Többek közt a fegyverek készítése és használata megszorítás alatt maradt; fegyvert csak is fegyverlevelek mellett lehetett tovább is tartani. ³⁾

Dec. 16-áról kelt rendeletnél fogva a gymnasiumok ideigl. szerveztettek. Érettségi vizsga hozatott be, mi eddig nem volt gyakorlatban. Oktatási nyelvül a többség nyelve tüzetett, de meghagyatott, hogy a felosztályokban az előadás tulnyomólag német nyelven legyen. Az új tankönyvek a közoktatási minisztérium jóváhagyása alá hozattak, mely a tankönyvekről gondoskodást magára vette. Ezek alapján a 8 éves tanfolyam s szaktanítás Erdélybe is be jött. ⁴⁾

Dec. 22-én Sterka-Sulutz Sándor, görög e. püspök, az újonnan felállított érsekségre kineveztetett.

Dec. 26-án a serfözés és serfogyasztási adó tárgyában, s az erre leendő felügyelet s ellenörködés érdekében tüzetes szabályzat jelent meg. ⁵⁾

») Orsz. kormlap 1854. II. 142. 1. ²⁾ Ugyanott 1854. 907. 1.

³⁾ Ugyanott 1854. 876,1, 1855. 2.1. 11.34. 1. ⁴⁾ Ugyanott 1854.914. 916. 1855. 2661. ⁵⁾ Ugyanott 1855. 20-61. 1.

MÁSODIK KORSZAK.

A szervezetés kora.

(1855—1860).

Az 1855-ik év.**Január hó.**

Jan. 1-én új gyógyszer-tári árjegyzék lépett hatályba. ¹⁾

Ugyané napon rendelet jelent meg, mely meghagyja, hogy minden oly g. y m n a s i u m b a n, mely nyilvános akar lenni, a német nyelvet, mint köteles tantárgyat minden osztályban tanítsák; még pedig — a germanizálási szándék nem titkolásával megjegyzi, hogy szorgalommal tanítsák, mert mentől előbb az egész tanítást német nyelven kívánják kezdetni. ²⁾

Jan. 20-káról egy rendelet a kereskedőket arra utasítja, hogy mind a vétel, mind az eladásról alapos könyvvezetést vigyenek; hogyan vigyék azt tüzetesen szabályozta. ³⁾

Jan. 23-án Törés vár körül s kivülből Oláhország felé, e napokban mintegy harminczszor éreztek földrengést. E nap éjjelén volt a legkeményebb, mi az épületekre is kártékonyán hatott. Különös, hogy 1830-ban épen e napon hasonló földrengés volt itt. ⁴⁾

Jan. 29. A török birodalom melléktartományaiban élő ausztriai alattvalók jogügylete a birodalom új szervezetével e napról öszhangzásba hozatott. Az ottani consulságok tevéen az első folyamodásu törvényszék: a moldovaiak a lemergi, az oláhoniak a szebeni főtvényszékhez utasítottak felebbezés végett. ⁵⁾

••) Orsi. kormlap 1855. 783.1 ²⁾ Ugyanott 1855. 68.1 ³⁾ Ugyanott 1855. 76 I. ⁴⁾ Kronstdt. Ztg 1855. nro, 15. ⁵⁾ Orsz. kormlap 1855. 99.1 208. 1. 1856 I 277. 1.

Ugyané napon a kolozsvári színpad ritka jelenetnek volt színtere. Gr. Bethlen Miklós, id. gr. Bethlen János fia, Bonai név alatt, mint a pesti n. színház tagja, vendégszerrepek sorát kezdé meg, Hamlettel. Akkora tetszést vívott ki, hogy 12 fellépő alatt a színház mindig zsúfolva volt, taps s virágkoszoru kíséré játékait. ¹⁾

Február hó, 1855.

Febr. 1-én Zilahon a kereskedők olvasó együletet alapítottak, melynek alapját Harmath Ferencz 100 db új magyar könyvvel vetette meg

Febr. 2-án s.-szit-györgyi Daczó József, a székely nemesség vendégszerető, örökvidám öregeinek egyik ritka példánya, meghalt.

Febr. 3-án a kolozsvári n. színház igazgatósága, gróf Mikes Benedek urnák köszönetet mond azon hazafi tetteért, hogy Margit-gyárából 360 darab lámpaüveget ajándékozott.

Febr. 5-én b. Bruchenthal Mihály, a jó gazda, gondos apa, s közügyszerető hazafi, barátai fájdalmára, élte legjobb korában, meghalt.

Febr. 10-én a kolozsvári répaeszukor-gyári épület eladóvá tétetett, miután a ezukorgyártás már régen megszűnt vala.

Febr. 14. Csik-Tusnád-ot és Tusnád-Újfalut a pár év előtt a politikai felosztás külön községekké alakította volt; most a községek kérelmére előbbeni helyzetökbe visszalétek. ²⁾

Febr. 15-én az állatkínzás ellen szabályzat jeleni meg, mely azt bünténynek nyilvánítván, büntetés alá rendelte. ³⁾

¹⁾ Hetilap 1855. 19. sz. ²⁾ Orsz. korndap 1855. II. 61. I.
³⁾ Ugyanott 1855. 109. I.

Ugyané nap a Maroson a jég egyszerre megindult. M.-Vásárhelynél annyira megtolult, hogy az alváros utcáit ellepé, négy ház összeomlott. A jégtorlaszok szétosztatására ágyukat használtak. ¹⁾

Ugyané napon gr. Teleki József, Erdély egykori főkormányzója, s a magyar tudós társaság elnöke stb., ki 1848-ban főkormányzói hivatalából visszavonulva, „Hunyadiak kora” több kötetes nagy munkája bevégzésére szentelte végső éveit, élte 64-ik évében, a nemzet méltó fájdalmára, meghalt.

Febr. 16-án a jégmenés Dézs né l ismétélé vészeit. A Szamos vizét annyira kidagasztá, hogy hidat, utat elsepert, s a városban 9 házat összerongált. ²⁾ Ugyané napon Tordát az Aranyos szintén fenyegeté.

Febr. 17-én az orvosok és sebészek azon szolgálata érdekében, mit a törvényszéki kinyomozások mellett tesznek, díjszabályzat jelent meg. ³⁾

Febr. 21-kén rendeltetett, hogy azon tanulók, kik hon vagy magán tanodákban végeznek s legalább a 8-ik osztályban magokat valanitíy nyilvános tanodába be nem íratják: nem választhatnak tanodát, hol az érettségi vizsgálatot leiegyék; hanem a helytartósághoz kell hogy folyamodjanak, az jelöl e végre ki tanodát. ⁴⁾

Febr. 22-kén közhírré lételelt, hogy az engedményezett iparosok tűzsczimöket, a kereskedők mintájára bejegyeztethetik; de csak úgy, ha kitudják mulatni, hogy legalább egy évről rendes könyvet vezettek. ⁵⁾

Febr. 25-kén a rablás és rablógyilkosságra a rögtönbiróság, mi 1832. mart. 15-én hirdetett volt ki, meg lön szüntetve. ⁶⁾

¹⁾ Hetilap 1855. febr. 18. sz. ²⁾ Ugyanott 1855. mart. 10. sz.

³⁾ Orsz. kormlap 1855. 110 1. ⁴⁾ Ugyanott 1855 194 1. ⁵⁾ Ugyanott 1855 II. 62 1. ⁶⁾ Ugyanott 1855 11 40 1.

Mart. 1. A szebeni, kolozsvári és brassai postákat az eddigi postamesteri kezelés alól kivéve, postaigazgatóságok alá veték. A brassai postamester Fronius, a postamesterséget a kormánynak e napon engedte át.

Mostantól kezdve Dézs város hetivására, hihetőleg az azon vidéken leginkább szaporodó zsidóságai tekintetből, szombatról kedre tétetett át, min a városiak sokáig nem akartak megnyugodni. Ugyanez időben Dézsben az utcza világítás 30 lámpával megkezdődött. 0

Mart. 5-éről az iskolai év és szünidők tartása az erdélyi iskolákra nézve is szabályoztatott. A protestánsok iskolai éve kezdetét is sept. 1-ről oct. 1-re akarták áttenni s az eddigi két hónapi nyári szünidőt hat hétre levonni; azonban hatályba nem léphetett. ²⁾

Mart. 6-án ö flge, Erzsébet császárné, az uralkodó házat egy hgasszony nyal ajándékozván meg, ezt 21 ágyúdörgés hirdeté.

Mart. 12. A kormány a birodalom tertületéni építészeti emlékek kutatása s fenntartására, a kereskedelmi minisztérium alatt központi bizottmányt állított, s a különböző országokban conservatorokat és levelezőket nevezett ki, kik hivatalos pecséttel voltak ellátva. Hivataluk azonban csak tiszteletbeli. Erdélyben a következő conservatorok lőnek kinevezve: Reisenberger Lajos tanár Szeben, M ö - k e s c h Frigyes lelkész Fogaras, Keserű Mózes kanonok Fejérvár, Cipariu János kanonok Balázsfalva, Fodor András orv. dr. Déva, Müller Frigyes tanár Segesvár, P a t a k y Pál tanár Udvarhely, dr. Kn ö p f l e r Vilmos M.-Vásárhely, M ü l l e r Traugott lelkész Besztercze, L o r e n i József v. tanácsos Szászváros, Praetschkes Sámuel tanár Brassó, K ö v á r i László Kolozsvár és vidékére. Correspon-

densekké neveztettek: Gr. Kemény József, Ackner Mihály lelkész és gr. Mikó Imre. Hatáskörük az emlékek óvása mellett, a talált műkincsek s régi pénzekre is kiterjedt, hogy azokat a muzeumokba juttassák, váltság mellett. Mire nézt megkívánjuk jegyezni, hogy a kormány a talált kincsek-nél eddig járult illetékéről lemondott, s azt a találó és föld-birtokos közt rendelte megosztandónak, s azokat szabadon eladhatóvá tette. A kik tehát cfélet találnak, fel tartoznak ugyan jelenteni, s a mit a kormány régiségtára részére át-vesz, annak árát fizeti, még pedig néha kétszeresen, három-szorosan.

Mart. 14-én az ev. lutheránusok püspöke, Binder Pál, Berethalornból Szebenbe ment, hol a kormány inult évi dec. 27-ki meghagyása folytán, az értekezletet a lutherán egyház berendezése felett megkezdőie. Szebenben maradt, s így e naptól kezdve Berethalom megszűnt püspöki székhely lenni. ¹⁾

Mart. 17-ről a járáshivatalok tüzetes utasítást kaptak. ²⁾

Mart. 20-án kelt rendelet szabályozza azt, mennyiben járulnak a községek azon álladalmi utakhoz, melyek a kérdéses községeken átvonulnak: e rendelet szerint a községek gondozzák, de az anyagot a kormány adja; hol pedig kövezeten megy az ut, olt a városnak annyit térít meg fenn-tartására, a mennyibe a kormánynak a porondoztatás ke-rülne. ³⁾

Mart. 26-án Szt-Péteren, Brassó mellett, a tűz másodszor is kitört, s a roppant szélben a szép szász hely-ségben 85 gazda égett le; egy ember, s néhány állat is ál-doztatul esett.

Ugyané napon Farnos Károly, egykori enyedi

0 Kronstdtr Ztg 1855. 45. sz. ²⁾ Orsz, kormlap 1855. 156. 1.

³⁾ Orsz, kormlap 1855. 203. 1.

ref. tanár , ki Kolozsvártt volt alkalmazva , s kitől a gazdasági irodalom jeles munkálatokat bir, élte legjobb korában meghalt.

Mart. 30. A mult évben kezdődött keleti háború érdekében, Párisban febr. 25-én a nagyhatalmak értekezletet nyitottak meg, minek következtében e napon a békeszerződés Franciaország, Ausztria, Angol-, Porosz-, Oroszország, Szárdinia és Törökország felhatalmazottjai által aláíratott; s ezzel a török-orosz háborúnak, mely európaivá fejlett vala, Oroszország megaláztatásával vége lön.

April hó, 1855.

Apr. 1-én a sárkányiak szomorú estvét értek, tüz ütven ki, oly roppant terjedelmet vön, hogy 82 ház, 186 gazdasági épület, egy ember s 21 marha lett áldozata.

Apr. 3-án az adó-feJüggyelők s alfelügyelők részére utasítás lön közzé téve. *)

Apr. 8-án a birói hatóság hivatalnokai számára esküminta jelent meg. ²⁾

Apr. 8—10-én Kolozsvártt, több csapatokban 70 morva család vonult át, kiket volt udvari ágens Janka, sztothárdi jószágára hívott vala meg, a Mezőségre. A jámborok pusztá földet véltek találni, hol egy kis morvavilágot alkothatnak, hozván magokkal mindenféle mesterembereket; de nem így találván, felszedték a sátorfát, s kinek még annyi pénze volt visszament, a többi elszéledt.

Apr. 16-kán Brázán, Fogaras földén, 46 ház, s 48 gazdasági épület égett le.

Apr. 22-kén gróf Teleki József emlékére, az ev. reformátusok Kolozsvártt, Maros-Vásárhelytt, Sz.-Udvarhelytt, Kézdi-Vásárhelytt, Tordán, Dézsen és Zilahon, mint egyházuk főgondnokának százados szokás szerint, gyász isteni tisz-

*) Orsi. kormlap 1855 II. 66 1. ²⁾ Ugyanott 1855 234 1.

teletet tartának. A beszédekből néhány sajtó útján is megjelent. ¹⁾

Ugyané napról a honbuvárlati egyletnek, (Verein für Landeskunde), melynek székhelye Szeben, a kormány megengedte, hogy levelezéseit a bécsi tudományos akadémiával s a hivatalokkal, ha hivatalos pecséttel van ellátva, s feljegyzi, hogy egyleti ügyben szól — bérmentetlen tehesse postára.

Apr. 25-kén lótenyésztésünk érdekében, a kormány oda utasítá a magánosokat, hogy a kik méneket akarnak tartani, azokat bocsássák vizsgálat alá, s ha arra valók, tarthatási engedély-levelet fognak kapni, mi ingyen szolgáltatik ki. ²⁾

Május hó, 1855.

Máj. 1-én Párisban világtárlat nyílt meg, hova mező- és borosgazdáink, iparosaink feles czikkeket küldtek. A kolozsvári keresk. kamara útján küldettek közül: Woschitz Eleonora rosolisa bronz érmet, a Balogh Pálné selyme, Vágner Frigyes torockói vasa, Kemény fi József ludasi búzája méltányló oklevelet nyert. ³⁾

Máj. 8-án Sepsí-Szentiványon, tűz ütött ki, s 16 székely gazda leégett.

Máj. 24-kén ideigl. hajó malom-rendszabályt adlak ki, mi a Maroson és Szamoson fennálló hajómaimakra nézt jul. 1-én lépett alkalmazásba, A hf>jómaloin-tartás személyhez kötött iparjoggá tétetett, mi legfelebb a nőre szólhatna át, (ha e rendelet Erdélyre találna). Egyszersmind meghagyatott, hogy a hidaknál azokon folyiil legalább 250, alól 200 öl távolságot hagyjanak fenn.

Máj. 27-én a szebeni ev. lutheran nagy templomot, e remek művét a legrégibb időknek, a község ki-

¹⁾ Hetilap 1855 febr. 18 sz. ²⁾ Országos kormánymlap 1855 247 I. ³⁾ Hetilap 1855 mart. 14 sz Kolozsv. Közi. 1857 41 sz.

javíttatá, s azt e napon, mint pünkösöd első napján nagyszerű ünnepélylyel ismét kinyiták.

Junius hó, 1855.

Jun. 1-én Magyarország helytartója, Albrecht főherczeg szemlekörulat tévén Erdélyben, e napon Szebenbe érkezett, mint az Erdélyben fekvő hadtest főparancsnoka.

Jun. 9-én Fogaras városban, délután tűz ütött ki, s minden oltás daczára 38 telek égett le; más nap a tűz ismét megújult.

Jun. 10. Jesuiták jöttek vala Erdélybe, kik több városban missio-prédikációkat tartottak. Kolozsvárt e napon tarták az első, s 10 napig folytatták, egyelőre háromszor, később, mert délután 3 órakor hallgatóság nem volt, csak kétszer, reggel 9 és d. u. 7 órakor. Német nyelven beszéltek.

Jun. 16. A reformátusok Kolozsvárit zsinatot tartának, melynek nevezetesebb eseményei: 19 új pap felszentelése, egy poedagogicum s egy theologicum seminarium felállítása, mely az enyedi collegium jövedelméből ideiglenesen Kolozsvárt nyitattott meg, hét tanárral, négynek 1180, háromnak 950pfrt fizetéssel; e mellett gymnasiumaik ügyét is rendezték; végül a püspöki székhelyet, mely 48-ig Enyeden volt, Kolozsvárra tették át.

Jun. 19-kén kezdte meg működését az Oláhfalú mellett, igen szépen épült Szentkeresztbányainak nevezett vas-kohó. Építteté Demeter Miklós, brassai kereskedő. Naponként 20—25 mázsa mindenféle házi eszközöket, s egyebeket öntött.

A Seidlitz port eddig a fiúszerárus kereskedések is árulták: e napról a kormány azt egyenesen a gyógyszer-tárokra szorítá. ¹⁾

¹⁾ Orsz. kormlap 1855 281 1.

